Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | www.7md.lt

7md

2021 m. balandžio 2 d., penktadienis

Nr. 13 (1378) | Kaina 1,30 Eur

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **F***otografija*

Linksmų šventų Velykų!

7

Iš Vilniaus į Palangą su Algimantu Kunčiumi

9

Pokalbis su aktoriumi Viačeslavu Lukjanovu

10

Naujas „Kinas“

Brangūs skaitytojai!

Kviečiame skirti 1,2 proc. savo pajamų mokesčio nepriklausomai meno kritikai.
Jei pasirinkote „7 meno dienas“, pildydami Valstybinės mokesčių inspekcijos formą FR0512, nurodykite VšĮ „7 meno dienos“ ir įmonės kodą 302725178.

Norėdami paremti „Kino“ žurnalą, nurodykite VšĮ Žurnalas „Kinas“ ir įmonės kodą 300007987.

Reikalingą formą galima užpildyti internete Mokesčių inspekcijos tinklalapyje www.vmi.lt.

Kviečiame tapti kultūros rėmėjais!

Parodos „Sunkus amžius“ MO muziejuje fragmentas

R. Šeškaičio nuotr.

Pasakojimai turi savo planus

MO muziejaus ir Nacionalinės dailės galerijos parodos

Monika Krikštopaitytė

Stebint atidaromas ekspozicijas kartais ima atrodyti, kad yra nematoma jėga, kuri rūpinasi bendro vaizdo prasmingumo ryšiais. Einant iš vienos parodos į kitą, istorijos klojasi, ritasi lyg iš vieno ritinio. Pirmiausia atidaryta Giedrės Jankevičiūtės kuruotoji paroda MO muziejuje „Sunkus amžius: Vilnius, 1939–1949“ atskleidė Antrojo pasaulinio karo metų miestą, iš kurio visi buvo išvaryti vejant, tremiant, žudant: lietuviai, lenkai, žydai, gudai. Visų ir niekieno Vilnius tapo vizija, prarastu rojumi, legenda. Tai liudija ir miestą idealizuojanti kūryba: Ludomiro Sleńdzińskio Vilnius kaip šviesus sapnas, Leono Kosmulskio – it ant kalno tvarkingai architektūros paminklais aplipdytas polis, Antano Gudaičio ir Viktoro Vizgirdos miestas pats tarsi užsnūdęs tarp šlamančių medžių. O Vlado Drėmos „Gedimino kalnas“ įvairiais metų laikais (1943) – kelios dešimtys to paties vaizdo variacijų – jau leidžia kalbėti apie traumos fenomeną labiau tiesiogiai. Nors dailininkas irgi tarsi nusukęs žvilgsnį į peizažą, mechaniškas vaizdo kartojimas įspėja apie užstrigimą, terapijos poreikį. (Andy Warholas savo Marilyn Monroe tiražuos tik dar po gero dvidešimtmečio.) Nerami ir Drėmos kompozicija – kamienų įstrižainės kuria kapotą ritmą.

Jankevičiūtė mažais epizodais pasakoja, kaip grėsmės, neramumų akivaizdoje dailininkai reagavo, kaip kūrė. Kaip norėjo įprasto, modernaus gyvenimo, jo ilgėjosi iki gyvenimo galo. Bet labiausiai užkabina suvokimas, kad pačiomis skaudžiausiomis aplinkybėmis kūryba buvo išgyvenimo forma, kai niekas nebepanašu į gyvenimą, o jis stebuklingu būdu lieka gyvenimu. Rozos Suckever darbai žydų gete yra to pavyzdys.

Vilniuje gimęs, augęs lenkų tapytojas Andrzejus Wróblevskis (1927–1957) Jankevičiūtės parodoje yra vienas iš išvarytųjų lenkų. Kai rusai su vokiečiais sutarė depolonizuoti kraštą, jo tėvas neteko darbo Stepono Batoro universitete, per kratą namuose mirė nuo širdies priepuolio, o dailininkė bei intelektualė mama suprato, kad Vilniuje be teisės dirbti ir mokytis gyvenimo nebus, ir išvyko į Krokuvą. Didžiojoje MO parodoje „Sunkus amžius“ Andrzejus Wróblewskis tampa vienu iš trijų ryškių lenkų kūrėjų, apie kurių vidinius kūrybos ryšius tvirtą pasakojimą sukūrė dailėtyrininkė Anda Rottenberg. Permąsčius aplinkybes, viduje paerzinimui ištraukiamo lozungo „Wilno nasze“ energija virsta į supratimą „taigi čia mūsų lenkai“,

Nukelta į 6 psl.

(Ne)paprastas muzikos albumas

Nauja „Twenty Fingers Duo“ audiovizualinė plokštelė „Performa“

Faustina Dedūraitė

Ko dažniausiai tikimės gavę naują plokštelę? Tikriausiai malonaus netikėtumo, kokybiško atlikimo, įdomių kūrinių. Styginių ansamblio „Twenty Fingers Duo“ – Lora Kmieliauskaitė (smuikas), Arnas Kmieliauskas (violončelė) – debiutinį albumą „Performa“ sudaro specialiai duetui parašyti šeši lietuvių kompozitorių kūriniai, kiekvienai kompozicijai sukurtos vizualizacijos bei kūrinių istorijos, o visa tai papildo puiki dueto interpretacija. Ir tai dar ne viskas. Albume galime atrasti asmenybes, kurios atsiskleidžia per garsą, vaizdą, žodį. Apie „Performą“, naujus atradimus, ryšį tarp muzikos ir kitų menų dalinasi albumo iniciatoriai ir atlikėjai Lora ir Arnas.

Kaip gimė albumo pavadinimas?

Arnas Kmieliauskas: Pavadinimą galvojome išties ilgai. Iš pradžių užsakėme šešis naujus muzikinius kūrinius ir šešis vizualaus meno kūrinius, tuomet galvojome, koks bendras pavadinimas galėtų sujungti visą projektą. Tuo metu mane ir Lorą domino performatyvumas, menų sintezė. Galvojome, kad reikia kalbėti apie formą: kokia ji ir iš ko susideda. Taip susidėliojo junginys *per formą* – „Performa“, – atskleidžiantis ir performatyvumą, ir formą kaip struktūrą.

Lora Kmieliauskaitė: Pamenu tą momentą, kai eilinį kartą ilgai svarsčius dėl pavadinimo ir jau visai išvargus, Arnas atsistojo, užsimerkęs mąstė, po to atsimerkė ir sako: „Performa“. Ir viskas. Tai buvo kaip vardas, nukritęs iš dangaus, kuris jungia viską: mūsų ieškojimus, performansą, atlikimą.

Gavusi albumą jį atsiverčiau kaip knygą iš garso, vaizdo, žodžio. Kompozicijos ir Laurynos Narkevičiūtės vizualizacijos buvo kuriamos kaip atskiri komponentai ir tik premjeroje vasario mėnesį susijungė į bendrą darbą. Koks yra šių trijų komponentų tarpusavio ryšys, ar jie galėtų egzistuoti kaip atskiri kūriniai?

A. K.: Galima kalbėti ir apie tiesioginio ryšio nebuvimą. Tiek muzikinių, tiek vizualinių kūrinių bendra tema nesieja. Kompozitorių prašėme, kad jie rašytų kūrinius kaip dedikaciją Lietuvai, o fotografė ir videomenininkė Lauryna Narkevičiūtė kūrė dekonstruodama pirmines kompozitorių idėjas, negirdėjusi muzikinių pavyzdžių. Premjeroje ne tik žiūrovai, bet ir mes pirmą kartą išvydome galutinį produktą. Laurynos parengtos vizualizacijos buvo transliuojamos ekrane, pakabintame virš mūsų galvų. Tik tada pamatėme visus darbo komponentus kartu, stebėjome, kaip elementai veikia tarpusavyje: ar tinka, ar yra simbiozė, kokie kontrastai. Aišku, jie galėtų gyvuoti ir atskirai, ,,Performoje“ jiems yra daug erdvės, laisvės. Jie gali būti ir priklausomi, ir nepriklausomi vienas nuo kito.

L. K.: Man ,,Performa“ buvo estafetė, žaidimas, kurio metu savo instrumentais vienas kitą interpretavome. Videomenininkas Kornelijus Jaroševičius irgi žaidė su Laurynos darbais, savaip šokdino vaizdą. Stebėjome, kaip įvairūs menai juda kartu. Mes tik inicijavome formą, o tiek kompozicijos, tiek vizualizacijos toliau gyvena savo gyvenimą – ir atskirai, ir kartu.

A. K.: Dar pridėčiau, kad mes žaidėm ne tik tarpusavyje, bet ir su klausytojais, žiūrovais. Žaidimas persikėlė ir į albumą: jame klausytojas turi galimybę ne tik girdėti, bet ir jausti tekstūrą, matyti vizualus, susipažinti su kūrinių istorija, idėjomis.

Kompaktinė plokštelė dedikuota Lietuvai. Kas jums yra lietuviškumas? Kodėl tai svarbu?

A. K.: Ir studijų metais, ir dabartinėje muzikinėje veikloje mus supa vakarietiška muzika. Norisi sustoti ir atsigręžti į savo šaknis, į savo prigimtį. Klausėme savęs, kur esame šiuo metu, kokie žmonės, menininkai mus supa, kokios vertybės mums svarbiausios. Tokių pamąstymų vedami užsakėme kūrinius kaip dėmesį lietuvių kūrybai, kuri šiuo metu mūsų repertuare užima itin svarbią vietą.

L. K.: ,,Performa“ atspindėjo mūsų gyvenimus ir tai, ką veikėme. Pasakysiu už abu – juo toliau, juo labiau jaučiamės savo vietoje, savo žemėje, savo laiku. Aišku, nesinori įsisprausti į rėmus, nežinau, kur baigsis ta „mūsų žemė“. Galbūt ji begalinė, bet šiuo metu tokia yra mūsų šalies scena, turinti nerealias galimybes, daug talentingų kūrėjų. Ir aš, ir Arnas norime suteikti lietuvių kūrėjams balsą ir leisti skambėti. Albumo dedikacija yra natūrali gyvenimo ir aplinkybių pasekmė, tai nebuvo įkyri *idée fixe*.

Plokštelėje įrašyti nauji, iki šiol neskambėję Juliaus Aglinsko, Arturo Bumšteino, Dominyko Digimo, Andriaus Maslekovo, Mykolo Natalevičiaus ir Rūtos Vitkauskaitės kūriniai. Tad jūs neišvengiamai bendravote su kompozitoriais. Ką atlikėjams teikia bendradarbiavimas su autoriumi?

L. K.: Laimę (*šypsosi*). Man bendradarbiavimas yra pagrindinis profesijos stimulas. Kūrinys nėra tik sukurtas daiktas, turintis struktūrą. Už jo slypi asmenybė, žmogus. Kiekvienas kompozitorius yra vis kitoks, kiekvienas atsineša savo principus, mintis. Vieni kūrėjai labiau įsileidžia į procesą, kiti mažiau, bet visais atvejais yra ryšys. Toks bendradarbiavimas mane augina, jo visada laukiu.

A. K.: Darbas tiek su kompozitoriais, tiek su kitais menininkais, mano nuomone, yra pagrindinė inspiracijos priemonė, per kurią tobulėjame. Kvietimas dalintis savo mintimis bei kūrybiniais išgyvenimais su kitais menininkais priverčia nuolat mąstyti ir judėti į priekį.

„Twenty Fingers Duo“ T. Stuko nuotr.

Besiklausydama kartais nepatikėdavau, kad groja styginiai: įvairios šiuolaikinės technikos, Vitkauskaitės kūrinyje itin aukšti dažniai, Bumšteino elektroninių balsų sekimas, grojimas atliepiant įrašą, Natalevičiaus tembrinė kaita, Digimo kūrinyje skambėjote kaip mušamieji instrumentai. Kaip ieškote tembro savitumo?

L. K.: Kiekviename kūrinyje skirtingai. Pavyzdžiui, Digimas ir Maslekovas labai konkrečiai užrašo technikas, labai tiksliai įvardija tembrinius ypatumus. Bumšteino kūrinyje žemėlapiu buvo balsas, kuriuo sekėme, jį imitavome.

A. K.: Svarbu pabrėžti, kad „Performos“ programoje yra ir akustinių, ir elektroninių kūrinių. Pavyzdžiui, Natalevičiaus kūrinyje ,,rasa. rūkas.“ mūsų garso takelis buvo perleistas per įvairias garso redagavimo programas, tad truputį atitolo nuo realaus instrumento garso. Bet buvo ir labai daug ieškojimų su savo pačių instrumentais. Pavyzdžiui, Vitkauskaitės „Hightet“ visiškai akustinis, tačiau smuikas ir violončelė skamba itin aukštame registre, girdimi tarsi du sopranai.

Klausydamasi Aglinsko „Tarp tylos“ prisiminiau, kaip mokytoja sakydavo, kad tylą reikia išklausyti. Įsivaizduoju, kad grojant ansamblyje tylos akimirka turėtų itin suartinti atlikėjus. Klausant tylos pajuntamas partneris. Kas jums yra tyla ir kaip jūs ją išgyvenate?

L. K.: Tyla yra viena svarbiausių muzikos sudedamųjų dalių. Garsai yra tik tam tikra užuomina, po kurios reikalingos pauzės, atsikvėpimai, skirti pajautimui, įprasminimui, susikaupimui. Aglinsko kūrinyje pauzės yra labai ilgos, labai svarbios, o garsinės frazės – sukarpytos, trumpos.

A. K.: Tyla čia netgi svarbesnė nei tai, kas vyksta *tarp* jos. Net ir pavadinimas ,,Tarp tylos“ nurodo į tai, kas yra tarp jos. Kūrinys savotiškai nepatogus klausytojui, nes muzikinė medžiaga sukarpyta, visi motyvai sutraukyti, natūrali garsų tėkmė vis neprasideda. Tačiau galime atrasti tylos tėkmę, kuri kompozicijos kontekste sudaro atskirą siužetinę liniją. Aglinsko kūrinyje tyla svarbesnė už muzikinę medžiagą. Tai, kas vyksta tarp tylos, yra tik jungiamieji elementai.

L. K.: Prisimenu, kad repetuojant duetui pagroti pirmąsias tris natas buvo itin sunku. Niekaip negalėjome įsigroti, išdainuoti. Bet tuomet atradome kitą tylos ir pauzės perspektyvą, pažvelgėme kaip į laiką, skirtą kartu kvėpuoti, kartu girdėti, įsijausti ir įsiklausyti tiek į savo, tiek į partnerio kūną. Tai labai intymus kūrinys, suartinantis ansamblį, o tyla jame yra labai muzikali.

Dabar šie įrašai tapo tam tikra kūrinių atlikimo konstanta, su kuria bus lyginami kiti jų atlikimai.

A. K.: Albumas atspindi tik tam tikrą gyvenimo etapą. Tai, kas yra įrašyta šią dieną, reflektuoja ir įamžina mūsų kaip kūrėjų kryptį ir tam tikrus muzikos atlikimo pasirinkimus. Interpretuoti kitaip galima kad ir kitą dieną. Kiekvienas atlikimas priklauso ir nuo žmogaus emocinės būklės, net nuo oro. Pirmiesiems gal net lengviau, nes dirbi kartu su kompozitoriumi ir brėži tam tikrą interpretavimo kreivę. O vėliau viskas priklausys nuo kitų atlikėjų – ar jie seks jau sukurta istorija, ar kurs naują, savitą atlikimo manierą.

L. K.: Muzika gyvena toliau, kai kuriasi kitos, naujos interpretacijos. Čia kaip lopšinę dainuoti: vieni vienaip dainuoja, kiti kitaip. Kiekvienas turi savo būdą, savo priėjimą, ir tai labai sveikintina.

Ko albumo kūrimas jus išmokė?

L. K.: Albumas – daug atsakomybių. Jo sukūrimo procesas truko siaubingai ilgai, beveik metus. Pirmiausia reikėjo sau atsakyti, kaip mes norime skambėti. Antra – darbas prie leidybos mums buvo visiškai naujas ir nepažįstamas. Trečia – sprendimai dėl vizualaus pavidalo. Čia visą mūsų „kelionę“ koordinavo menininkė Lauryna Narkevičiūtė. Galiausiai – tekstai (redaktorius Rytis Masilionis). Susisiekdavome per *zoom*, skaitydavom, interpretuodavom, bandydavom suprasti, ką iš tiesų kalba žodžiai. Man labai patiko šis procesas – bandymas susikalbėti jau ne garsais, o žodžiais. Padarėme viską, kaip norėjome. Labai džiaugiuosi tuo, kaip albumas atrodo, kaip skamba.

A. K.: Siekėme, kad albumas kiek galima labiau primintų gyvą pasirodymą. Galvojome, kaip pateikti audiovizualinio projekto nuotaiką fiziniu pavidalu. Tai buvo sudėtingiausia užduotis, todėl taip ilgai užtrukome. Nenorėjome išleisti tiesiog paprasto CD. Norėjome jį priartinti prie kažko gyvo. Taip albume atsirado knygelė, istorijos, kontekstai, vizualizacijos. ,,Performa“ – mūsų pirmasis tarpdisciplininis projektas. Norisi, kad klausytojas jame atrastų ir išgyventų savo potyrius.

Ar albumo klausytojas galėtų pasijusti kaip gyvame koncerte?

A. K.: Gyvo pasirodymo atkartoti neįmanoma. Nors siekėme, kad žmonės sugebėtų pajausti tą atmosferą tiek fiziškai (lytėjimu, rega, klausa), tiek emociškai.

L. K.: Medijų jungimas galbūt paskatins klausytoją pagalvoti, kaip jis jaučiasi ne tik pačioje muzikoje, bet ir platesniame kontekste.

A. K.: Manau, kiekvienas atsakys sau, ką jis nori šiame albume rasti. Galbūt nori išgirsti smuiką ir violončelę, gal juose atpažinti savo mėgstamą kompozitorių, gal atrasti albumą kaip knygą ar kokį kitą daiktą. Šiame paprastame albume linkiu pabandyti kuo daugiau visko atrasti.

Dėkoju už pokalbį.

Atgimę kvartetai

Pirmoji Vilniaus kvarteto įgrotų Jurgio Karnavičiaus styginių kvartetų Nr. 1 ir Nr. 2 kompaktinė plokštelė („Ondine“, 2021)

Donatas Katkus

Vilniaus kvartetas ryškiai ir solidžiai patvirtino naujos jo dalyvių kartos kultūrinius siekius – pirmą kartą įrašė visus keturis Jurgio Karnavičiaus styginių kvartetus. Neseniai pasirodė dviejų pirmųjų kvartetų kompaktinė plokštelė, ją išleido garsi Suomijos įrašų leidykla „Ondine“. Tai neeilinis įvykis ne tik dėl projekto solidumo.

Karnavičius lietuvių muzikoje yra keista figūra, mūsų istorijoje ilgą laiką buvusi nuošalyje nuo XX a. pradžios iškilių kompozitorių būrio: Čiurlionio, Sasnausko, Tallat-Kelpšos ar kitų. Jis tapo lyg atsiskyrėliu, buvo lyg ir ne lietuvis, lyg rusas, nesusijęs su Lietuva, savo meninėmis aspiracijomis svetimas Lietuvos kultūrai. Nuo tautinės atgimstančios muzikos Karnavičių skyrė ir aukščiausias jo kūrybinis profesionalumas, neįtalpinamas į jokias mūsų provinciškas vertybes.

Gimęs Kaune 1884 m., gyvenęs Vilniuje, Karnavičius studijuoti išvyko į Sankt Peterburgą, kaip tais laikais buvo įprasta, į „praktišką“ universiteto teisės fakultetą, kurį baigė 1908 m., o po to – į Sankt Peterburgo konservatoriją. Mokėsi dainavimo ir kompozicijos, grojo altu ir kaip atlikėjas vėliau buvo maitinamas šios profesijos, griežė kvartetuose ir orkestruose. Konservatorijoje Karnavičius studijavo pas to meto rusų muzikos žvaigždes: Anatolijų Liadovą, latvį Jāzepą Vītolį, Nikolajų Rimskį-Korsakovą, Aleksandrą Glazunovą, o kompoziciją – pas puikų pedagogą Maksimilianą Šteinbergą, kilusį irgi iš Lietuvos, didelį jo draugą. Karnavičiaus talentas Peterburge buvo iš karto pastebėtas. Jo Pirmasis kvartetas apdovanotas prestižine Beliajevo premija, tad kompozitorius iš karto buvo pakviestas dėstyti, tapo Peterburgo konservatorijos profesoriumi. Į Lietuvą grįžo 1927 m. (iš tuomečio Leningrado į Paryžių 1928 m. išvyko ir Glazunovas). Čia Karnavičius sulietuvino savo pavardę (buvo Jurij Karnovič) ir, kaip jam būdinga, labai geranoriškai, geraširdiškai stengėsi pritapti prie naujos aplinkos ir tuometinių lietuviškų muzikinių skonių. Lietuvoje rašė tautines operas, kuriose naudojo lietuvių liaudies melodijų elementus, tačiau jos išaugo iš jo jau susiformavusio kompozicinio stiliaus.

Vis dėlto muzikine prasme Karnavičius sunkiai „klijavosi“ prie tuometinio lietuvių muzikos istebliškmento, nepritapo prie tų lietuvių modernistų, kurie jau buvo pasukę į vakarietišką aplinką. Keista, kad ir pokario metais jis dar ilgai buvo likęs lyg už borto, tarsi jį būtų pasiekusi porevoliucinių trinčių

Jurgio Karnavičiaus kvartetų kompaktinė plokstelė

Peterburgo muzikoje banga su Asafjevo ir Ždanovo ideologijų atspalviu. Kaip rašo Rūta Stanevičiūtė savo nuostabioje knygoje „Modernumo lygtys“, porevoliuciniais metais Peterburgo muzikinėje bendruomenėje Karnavičius dalyvavo ir pats kūrė įvairias muzikines organizacijas, ratelius, galiausiai tapo Leningrado šiuolaikinės muzikos asociacijos vadovu. Būdamas Peterburgo konservatorijos profesoriumi, jis porevoliuciniu laikotarpiu susiskaidžius Peterburgo-Leningrado muzikinėms grupuotėms priklausė Rimskio-Korsakovo aplinkai, buvo vadinamojo Sidabro amžiaus poetinės ideologijos muzikiniu atstovu, jos stiliaus ir idėjų tęsėju. Tai naujo tipo žingsnis į postromantizmą. R. Stanevičiūtė rašo: „Skirtingai nei, pavyzdžiui, panašios tematikos ekspresionizmo muzikoje, Karnavičiaus kompozicijose postromantizmo idiomą persmelkia rusiško simbolizmo ir impresionizmo poetikos muzikinės priemonės. Tai buvo Naujosios Vienos mokyklai alternatyvus harmonijos išplėtimo būdas ir kartu savitos, palyginti su prancūziška impresionizmo srove, instrumentuotės kolorizmo paieškos.“ Taigi Peterburge Rimskio-Korsakovo idėjų aplinka formavo kitą estetiką ir stilių, ne tą, kuris nuvilnijo Igorio Stravinskio, Sergejaus Prokofjevo, Dmitrijaus Šostakovičiaus kūryboje. Koks jis galėjo būti, šiandien neaišku, nes pralaimėjo, o politinėje sferoje Rimskio-Korsakovo „giminaičiai“ greit buvo pradėti persekioti. Karnavičius irgi atsidūrė ne visai palankioje situacijoje. Būtent ta nuslopusi Peterburgo estetika ir jos sekėjai savotiškai iškelia Karnavičių kaip nepaprastai talentingą šio laikotarpio atstovą. Hipotetiškai galėčiau teigti, kad ano meto Peterburge, intensyviausiame ir talentų gausiausiame muzikinių idėjų katile, formavosi labai skirtingos estetinės kryptys. Viena jų augo iš romantinės rusų muzikos, kurioje remiantis tradiciniu muzikiniu stiliumi buvo plėtojama emocinės raiškos, emocinio vaizdingumo ir spalvingumo įvaizdžiai, nacionaliniai bruožai. Tai ne naujos struktūros, kaip Stravinskio muzikoje, kurios iškelia netikėto, pagoniško pasaulio jėgą, o naujo turinio ieškojimas, tradicionalizmas, gimdęs kitokį muzikos atsinaujinimą.

Vilniaus kvartetas 2020 m.

D. Matvejevo nuotr.

Karnavičiaus estetinio konteksto gilumoje apčiuopiami abu keliai. Jis buvo naujosios, šiuolaikinės muzikos adeptas, parašė ir labiau konstruktyvių kūrinių. Bet iš esmės jo kūryba augo iš tų pačių tendencijų, kurios formavo muzikinį impresionizmą Prancūzijoje. Neatsitiktinai tiek daug dėmesio orkestro skambesio spalvai Rimskio-Korsakovo kūryboje, Glazunovo impresionizmo elementų. Iš šios estetikos kilo ir Karnavičiaus muzika – perėmusi vėlyvojo romantizmo psichologinį muzikos jutimiškumo formavimąsi, su ryškiais impresionizmo bruožais. Tad Karnavičiaus kvartetinė kūryba rodo ne tik kompozitoriaus, bet ir visos to laikotarpio estetikos bruožus. Iš čia jų vertė, įtaiga ir savotiški santykiai su naujuoju XX a. neoromantizmu.

Vilniaus kvartetas

Kvarteto archyvo nuotr.

Karnavičiaus styginių kvartetai sudaro idėjiškai ir struktūriškai vientisą ciklą. Parašyti vienas po kito (1913, 1917, 1922, 1925 metais), puikiai žanro specifiką atitinkantys darbai yra kupini prasmingo balsų išlaisvinimo, meistriškos imitacijų technikos. Tai muzika, kuri savitai atspindi epochą: nuo šviesaus, lyriško ir nedramatiško Pirmojo iki tamsiomis nuotaikomis belaisvių stovykloje parašyto Antrojo, liūdno ir kontrastingo Trečiojo ir ne mažiau melancholiško Ketvirtojo. Visi kūriniai bent po vieną kartą buvo atlikti Peterburge (Leningrade). Trečiasis ir Ketvirtasis – garsiojo Glazunovo kvarteto. Tai bene pirmieji gerokai po karo Lietuvoje atlikti Karnavičiaus kūriniai. Pradžioje jie suskambo Lietuvos kvarteto koncertuose, po to jų ėmėsi Vilniaus kvartetas – atliko ir įrašė. Ir štai dabar įspūdingai pristato pirmuosius du opusus ne tik Lietuvai, bet ir tarptautinei scenai.

Keletas žodžių apie naująjį Vilniaus kvartetą. Jo veidas šiandien – nuostabi, savaiminga primarija Dalia Kuznecovaitė. Akinanti technika ir empatiškas, be galo gyvas ir emociškai dinamiškas muzikavimo charakteris. Tokiu, dar ir kitus inspiruojančiu, muzikiniu nuoširdumu D. Kuznecovaitė iškelia Vilniaus kvartetą į ryškų tarptautinį lygį. Tapęs kvarteto senbuviu (kai neseniai pasitraukė 50 metų čia griežęs puikusis violončelininkas Augustinas Vasiliauskas, kurį girdime Pirmojo ir Antrojo kvartetų įrašuose), antrasis smuikas Artūras Šilalė vis labiau skleidžiasi kaip jautrus ir mąslus partneris. Labai džiaugiuosi jo individualybės ir reikšmės išryškėjimu. Jaunoji kvarteto altininkė Kristina Anusevičiūtė, atrodo, emociškai yra kartu gimusi su D. Kuznecovaite – taip sutampa jų muzikinio kalbėjimo būdas. Negali nejaudinti altininkės griežimo gyvybingumas, jutimiškumas, emocinis virpėjimas. Na, o neseniai A. Vasiliausko kėdę užėmęs Deividas Dumčius yra jau gerokai anksčiau pastebėtas muzikos padangėje. Klajojęs po popsinius, tuščiais efektais užsiimančius kolektyvus, jis, manau, pagaliau atrado savo pašaukimą, esminę savo muzikinio gyvenimo dominantę – styginių kvartetą. Stebina, kaip greitai ir efektyviai jis surado čia savo vietą.

Atliekant Karnavičių Vilniaus kvartetui tam tikra prasme pasisekė. Grojant kokią žinomą klasiką, reikia brautis pro šimtus tūkstančių interpretacijų, pro nulaižytą kitų ansamblių stilistiką ir grojimo tobulumą. O su Karnavičiumi jie yra pirmapradžiai. Su emocionalia ir netikėtai originalia muzika. Mane nustebino atlikėjų frazavimo tikslumas, tarties gyvybė, puikus kūrinių formos pojūtis, muzikinio pasakojimo natūralumas ir ryškus muzikos charakteringumas. Puikios ansamblinės savybės, kurios Karnavičių stato šalia geriausių pasaulio kvartetinių kompozitorių. Laukiu pasirodant likusių dviejų opusų įrašų. Su Karnavičiaus muzikos vėliava, didžiuojantis jos verte, Vilniaus kvartetui linkiu aplankyti visas atsidarančias pasaulio koncertines sales ir parodyti aukštos vertės lietuviškos muzikos turtą.

SOS

Nacionalinio Kauno dramos teatro spektaklis „Ryšys“

Greta Vilnelė

Buvęs milijardierius Adamas Neumannas yra pasakęs: ,,Pasauliui tampant skaitmeniniu, svarbu nepamiršti žmogiškojo ryšio.“ Šiuo pandeminiu laikotarpiu gyvas bendravimas tapo antru žaibiškai senkančiu neatsinaujinančiu ištekliumi po iškastinio kuro. Kovo 19 d. įvyko virtuali Nacionalinio Kauno dramos teatro mokslinės fantastikos spektaklio „Ryšys“, režisuoto Agnijos Leonovos, premjera. Šiuo teatriniu filmu bandoma atskleisti, kodėl žmogui gyvybiškai svarbus ryšys ir kokia jo praradimo kaina.

Filmuotoje medžiagoje užfiksuotos penkių kosmose įstrigusių žmonių paskutinės akimirkos. Sprogus kosminiam laivui, astronautai tarsi dulkelės dydžio laiko bombos 16 000 kilometrų per valandą greičiu atsitiktine trajektorija skries į visatos platybes pasitikti savo liūdno likimo. Per jų pokalbius Leonova bando atskleisti mirties akivaizdoje savo gyvenimą prisimenančių veikėjų vidinį pasaulį. Skirtingos veikėjų gyvenimo patirtys lemia jų reakciją į ryšio nutrūkimą, visa ko baigtį. Kosmoso karinių pajėgų leitenantė Tabi Atlas (Martyna Gedvilaitė) iš nevilties ima isteriškai juoktis, ji atrodo priblokšta minties, kad jos laikas pasibaigė: „Aš visą laiką, visą gyvenimą įsivaizdavau, kaip tai įvyks, bet kad šitaip...“ Ši scena itin jautri, buvusios karininkės lūkesčiai mirti garbingai kosmoso mūšyje ar ginant gimtąją planetą žlunga akimirksniu. Tabi išgyvena nevaldomą jausmų antplūdį – jos širdyje susipina baimė, išgąstis, neviltis ir staiga įvykusios nelaimės absurdiškumas.

Priešingai į netikėtą mirtį reaguoja pirmasis žmogus, aprašęs kosmosą, Janas Go (Arūnas Stanionis). Jis ne tik išlieka ramiausias tarp kitų kaip daugiausia gyvenimo patirties turintis astronautas, bet net ir likęs vienas sugeba susitvardyti ir mirtį pasitikti lyg nostalgiją keliančią draugę. Išmintingi jo žodžiai į paniką puolusiems jaunuoliams, savotiška rimtis ir savikontrolė susiklosčius ekstremaliai situacijai duoda naudos visiems, kurie kelionėje į nežinią stengiasi neprarasti ryšio. Taip pat atsiskleidžia įprastas garbaus amžiaus žmogaus požiūris į mirtį – jam gaila iš jaunesnių astronautų atimamų gyvenimo metų.

Astronautams vienintelis laikinas išsigelbėjimas – tarpusavyje palaikomas ryšys. Kur kas baisesnę katastrofą patirti teko Sovietų Sąjungos kosmonautui Vladimirui Komarovui, per kurią jis, deja, neišgyveno. Komarovas buvo išsiųstas į kosmosą techniškai nesaugia

Kamilė Lebedytė ir Andrius Gaučas teatriniame filme „Ryšys“ R. Beržausko nuotr.

kapsule „Sojuz 1“. Dar prieš skrydį jis vienam KGB agentui prasitarė, kad gyvas iš kosmoso nesugrįš. Tačiau jo situacija buvo nepavydėtina: jam atsisakius skristi, vietą būtų tekę užimti jo artimam draugui kosmonautui Jurijui Gagarinui. Neturėdamas pasirinkimo, Komarovas ryžosi pasiaukoti dėl brangaus bičiulio. Vienintelis jo prašymas buvo šarvoti jį atvirame karste, kad Sovietų Sąjungos valdžia pamatytų, kaip su juo pasielgė. Paskutiniai kosmonauto prieš mirtį pasakyti žodžiai buvo: „Karštis kapsulėje kyla.“ Taip pat garso įraše girdėti jo įtūžis, SSRS valdžios pareigūnų keiksnojimas, verksmas, kosmonautas kaltino kapsulės inžinierius, kartojo, kad jie jį nužudė. Mokslinės fantastikos filmo „Ryšys“ personažai taip pat patenka į situaciją be išeities, tačiau jei lygintume jį su tikrovėje įvykusiomis kosmoso katastrofomis, išryškėja realistinių detalių trūkumas fikcinėje erdvėje.

Atsižvelgiant į tai, kad teatrinio filmo aprašyme režisierė žiūrovus lygina su astronautais, tampa aišku, kad kūrinys turi aiškią funkciją – pandemijos laikotarpiu pabrėžti žmogiško ryšio svarbą. Juk dabar mes visi atitrūkę nuo realybės kaip astronautai iš spektaklio, pasiklydę savo mintyse, vienatvėje, praradę gyvą kontaktą su šeima, draugais. Iš pradžių bendravimo pasigedome, galiausiai visai liovėmės jo trokšti. Yra toks posakis, kad esame sudaryti iš visų žmonių, su kuriais kadaise bendravome, dalelių. Sąmoningai atsiribodami nuo gyvo kontakto, pasmerkiame save amžinai tuštumai, kuri teatriniame filme „Ryšys“ prilyginama kosminio laivo sudužimui. Nesvarbu, ar žmogus artimas, ar visiškai nepažįstamas, svarbiausia – pasinaudoti proga ir apsaugoti save ir kitą nuo katastrofos.

Kronika

„Auksinių scenos kryžių“ atspindžiai mirgėjo veidrodžių kambariu paverstoje LNOBT scenoje

Jau metus Lietuvoje „banguojantis“ karantinas teatralus mėgina įtikinti, kad jiems pakanka vieno vienintelio žiūrovo – visaregės kameros akies. Tad ir „Auksinių scenos kryžių“ apdovanojimai kovo 27-ąją, Tarptautinę teatro dieną, buvo įteikti be salėje susėdusių kolegų plojimų: ceremoniją filmuojančioms kameroms publiką atstojo laureatų veidrodiniai atspindžiai.

Iškilmingą vakarą pradėjęs Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro generalinis direktorius Jonas Sakalauskas pasidžiaugė, kad antrus metus iš eilės „Auksinių scenos kryžių“ apdovanojimų ceremoniją patikėta organizuoti jo vadovaujamam teatrui, ir palinkėjo tiek atlikėjams, tiek žiūrovams kuo greičiau sugrįžti į teatro sales. Su Tarptautine teatro diena nuotoliniu būdu teatralus vėliau pasveikino ir kultūros ministras Simonas Kairys.

Atsiimti apdovanojimo sėkmingiausius darbus 2020 m. pristačiusiems teatrų menininkams teko žengti tarp veidrodžių, tačiau „Auksinių scenos kryžių“ ceremonijos programa išliko nepakitusi: 15 nominacijų, Boriso Dauguviečio auskaras už naujas sceninės raiškos formas bei Padėkos premija už viso gyvenimo kūrybą.

Geriausiu režisieriumi paskelbtas Dalius Abaris už operos „Skrajojantis olandas“ pastatymą (Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras). „Be teatro drąsos tokio spektaklio nebūtų buvę“, – teigė laureatas.

Geriausia aktore pripažinta Aistė Zabotkaitė už Alisos vaidmenį spektaklyje „Alisa“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras). „Tai mano pirmasis didelis vaidmuo, todėl apdovanojimas buvo labai netikėtas“, – susigraudinusi iš laimės teigė laureatė.

Geriausiu aktoriumi išrinktas Sergejus Ivanovas už Žako Austerlico vaidmenį spektaklyje „Austerlicas“ (Valstybinis jaunimo teatras).

Sėkmingiausiu aktorių ansambliu pripažintas spektaklio „Respublika“ (Lietuvos nacionalinis dramos teatras ir „Münchner Kammerspiele“) aktorių ansamblis. Apdovanojimą atsiėmę aktoriai Airida Gintautaitė ir Gediminas Rimeika žvaliai padėkojo komisijai už tokią reikšmingą „komandinę“ nominaciją.

Geriausia scenografe tapo Lauryna Liepaitė už scenografiją spektakliams „Alisa“ ir „Batsiuviai“ (Nacionalinis Kauno dramos teatras ir teatras „Utopia“).

Geriausių vaizdo projekcijų autoriumi paskelbtas Mikas Žukauskas už vaizdo projekcijas spektakliui „Austerlicas“.

Už geriausią muziką apdovanotas Arturas Bumšteinas, sukūręs muziką spektakliams „Austerlicas“ ir „Urbančičiaus metodas“ (Valstybinis jaunimo teatras).

Geriausia operos soliste pripažinta Joana Gedmintaitė už Anos Bolein vaidmenį operoje „Ana Bolena“ (Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras). „Smagu ir gera, kai atiduodi visą širdį ir už tai sulauki padėkos. Anos Bolein vaidmenį buvo ypač sudėtinga ruošti, nes premjera dėl pandemijos buvo keletą kartų nukelta“, – sakė laureatė.

Geriausiu operos solistu tapo Tadas Girininkas už Dalando vaidmenį operoje „Skrajojantis olandas“ ir Henriko vaidmenį operoje „Ana Bolena“. „Gyvenime turiu dar daug tikslų ir jų siekti man labiausiai padeda žmonos Dovilės palaikymas“, – teigė laureatas.

Geriausio choreografo apdovanojimą atsiėmė Erika Vizbaraitė už choreografiją tiriamajam šokio spektakliui „Apnea“.

Geriausia šokėja pripažinta Marija Ivaškevičiūtė už vaidmenį šokio spektaklyje „Klajojančios kopos“ (Šeiko šokio teatras).

Geriausiu šokėju išrinktas Nielsas Claesas už vaidmenis šiuolaikinio šokio spektakliuose „i (aš)“ (Šeiko šokio teatras ir *Maciej Kuźmiński Company*) ir „Klajojančios kopos“.

Geriausiu jaunuoju menininku pripažintas Laurynas Adomaitis už dramaturgiją spektakliui „Alisa“. „Teatrui reikia jaunų, užsispyrusių, viziją turinčių dramaturgų“, – neabejojo laureatas.

Geriausiu vaikams ir jaunimui skirtu spektakliu išrinktas „Didysis sprogimas“ (režisierius Zvi Saharas, Klaipėdos lėlių teatras, „Itim Ensemble“). Apdovanojimą atsiėmė scenografė, spektaklio bendraautorė Aušra Bakanaitė ir lėlininkas Kęstutis Bručkus.

Kaip sėkmingiausias pandemijai atsparaus teatro pavyzdys apdovanota internetinė (anti)utopija „#Protestas“ (režisierius Žilvinas Vingelis, „Kosmos Theatre“).

Boriso Dauguviečio auskaras už socialinės ir meninės drąsos jungtį atiteko spektaklio „Kvėpuojame drauge“ kūrėjams (Lietuvos rusų dramos teatras). Iš Dariaus Meškausko rankų apdovanojimą atsiėmė aktoriai Dmitrijus Denisiukas, Aleksandras Ratko bei Lietuvos rusų dramos teatro vadovė Olga Polevikova.

Padėkos premija už ilgametį indėlį į scenos meną įteikta dailininkei Janinai Malinauskaitei. „Džiaugiuosi, žiūrėdama į jaunus žmones, noriu juos paglostyti ir palaiminti. Dirbau niūriais laikais, bet atidaviau teatrui viską, ką galėjau. Sukūriau per šimtą spektaklių, tarp jų – ir dvi operas LNOBT scenai“, – teigė dailininkė.

„Auksinių scenos kryžių“ ceremoniją vedė Julijus Grickevičius. Džiazo nuotaikomis alsuojančioje renginio koncertinėje programoje pasirodė atlikėjai Daiva Starinskaitė, Kotryna Juodzevičiūtė ir Jurgis Brūzga, Linas Adomaitis, Giedrė Kilčiauskienė, Mantas Jankavičius, operos solistai Margarita Levchuk, Monika Pleškytė ir Rafailas Karpis, baleto solistė Julija Stankevičiūtė.

LNOBT surengtos „Auksinių scenos kryžių“ ceremonijos autoriai – režisierius Gediminas Šeduikis, scenarijaus autorius Mindaugas Nastaravičius, muzikinės koncepcijos autorius Ričardas Šumila, choreografas Martynas Rimeikis, scenografė Sigita Šimkūnaitė, šviesų dailininkas Andrius Stasiulis, vaizdo projekcijų kūrėjas Linartas Urniežis, prodiuseris Artūras Alenskas.

Profesionaliojo scenos meno premijų steigėja – Kultūros ministerija, 2021 m. „Auksinių scenos kryžių“ apdovanojimų rėmėja – asociacija LATGA.

LNOBT inf.

Svarbu – noras dalintis ir išgirsti

Pokalbis su Baliu Ivanausku

Ignas Zalieckas

Aktorius Balys Ivanauskas sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Kafka Insomnia“ (rež. Žilvinas Vingelis, „Kosmos Theatre“, Kauno miesto kamerinis teatras, 2020), „Teatralas“ (rež. Jonas Tertelis, Juozo Miltinio dramos teatras, 2019), „Sibiro haiku“ (rež. Saulė Degutytė, Stalo teatras, 2018), „Oneginas“ (rež. Juliana Laikova, „Teatras P“, 2017), „Pagalvinis“ (rež. Gintaras Varnas, Kauno miesto kamerinis teatras, 2017), „Pirmapradis“ (rež. Karolina Žernytė, Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT), 2016), „Sapnas“ (rež. Kamilė Gudmonaitė, LNDT, teatras „Utopia“, Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA), 2014) ir kt. Kartu su Artūru Dubaka rengia poetinius vyksmus ir yra vienas iš „Teatro P“ įkūrėjų.

Kaip atėjai į teatrą?

Viskas prasidėjo aštuntoje klasėje, kai pradėjęs lankyti teatro būrelį (Mažąją teatro akademiją) gavau tokį stebuklingą pažymėjimą, su kuriuo galėjau nemokamai eiti į visus Vilniaus teatrus. Ir man taip patiko, kad per dvejus metus pažiūrėjau beveik visų teatrų spektaklius. Būdavo net taip, kad kartais su draugais tą patį spektaklį žiūrėdavome du kartus per dieną. Ir, aišku, tiek pamatę jautėmės teatro ekspertais. O vėliau buvo trys nesėkmingi stojimai į vaidybą LMTA, darbas statybose, poetinių spektaklių-vyksmų kūrimas, dvejus metus trukusios teatro pedagogikos studijos ir galiausiai aktorinio meistriškumo studijos LMTA, Gintaro Varno vadovaujamame kurse. Toks tas kelias – vingiuotas, su daug priverstinių stotelių, bet dabar esu laimingas.

Kas Tau darė didžiausią įtaką, bręstant kaip aktoriui, kūrėjui?

Geri spektakliai, kuriuos galėjau žiūrėti po tiek kartų, kiek noriu. Žavėjo Oskaro Koršunovo „Ugnies veidas“, „Shopping and fucking“, „Vasarvidžio nakties sapnas“, „Meistras ir Margarita“. Atvažiuodavo gastroliuoti Nacionalinis Kauno dramos teatras su nuostabiais Gintaro Varno spektakliais – „Tolima šalis“, „Nekalti“ ir kitais. Eimunto Nekrošiaus „Hamletas“, Rimo Tumino „Trys seserys“, „Paskutiniai mėnesiai“, Aido Giniočio „Atviras ratas“ „Juokdario mirtis, arba Kas nužudė Šekspyrą“, Vido Bareikio „Telefonų knyga“... Galėčiau vardinti ir vardinti. Visi šie darbai darė įtaką formuojantis kaip kūrėjui. Aišku, manau, tas formavimosi ir kismo procesas vyks visą gyvenimą. Yra ir bus įdomu.

Kaip kilo mintis pradėti kurti pagal poeziją? Ar nuvylė klasikinis teatras, ar tai buvo natūrali eiga?

Kai pirmąkart neįstojau į vaidybą, buvo begalinis noras vistiek ką nors kurti, nesvarbu ką. Iš pradžių galvojau vaidinti pasakas, paskui užsiimti improvizaciniu sportu, bet galiausiai perskaičiau visą Gintaro Grajausko poetinę kūrybą, prikalbinau tada dar menkai pažįstamą Artūrą Dubaką, tuomet studijavusį aktoriniame ir grojantį gitara, ir truputi parepetavę 2011 m. surengėme pirmą poetinį vyksmą, kurį rodome iki šiol – „Vakarą P“.

Koks Tavo paties požiūris į poeziją teatre? Kodėl jos reikia?

Nežinau, ar jos reikia. Vieniems gal taip, kitiems – ne. Man svarbu žinoti, kad man pačiam tai brangu ir reikalinga. Tuomet galiu nemeluodamas kurti ir su kitais dalintis. Poezija man suteikia tikrumo ir savęs pajutimo, noro dalintis, pokštauti, nebijoti būti silpnam – būtent tokį teatrą man dabar norisi kurti. Tokį, kuriame galiu visu tuo dalintis.

Kaip susikūrė „Teatras P“?

Mums su Artūru jau kuris laikas kuriant ir rodant muzikinius poetinius vyksmus, kolegė Aura Garmutė grįžo iš vaidybos studijų Maskvoje ir pasiūlė vienyti jėgas, kurti teatrą. Prisijungė jos draugė režisierė Juliana Laikova, dar keli žmonės ir taip gimė „Teatras P“, kuriame buvo pastatyti „Ežiukas rūke“, „Oneginas“ ir dar du mūsų poetiniai vyksmai. Dabar, praėjus keleriems metams, neturėdami savo patalpų atsisakėme didesnių pastatymų ir nusprendėme labiau koncentruotis į mūsų poetinį duetą. O didesnius darbus statome bendradarbiaudami su didesniais teatrais.

Balys Ivanauskas G.M. Ivanauskienės nuotr.

Ko Tau trūko ar ką norėjai pakeisti kurdamas „Teatrą P“?

Labai norėjau, kad mūsų poetiniai vyksmai nebūtų panašūs į kai kuriuos poezijos vakarus, kai poetas ar aktorius gražiai paskaito eilėraščių, tarpuose koks bardas padainuoja kelias dainas ar kas smuiku pagriežia. Nesakau, kad tai, ką čia išvardinau, blogai, bet tiesiog jutau, kad ne mano. Norėjosi poezijoje ieškoti buitiškumo, nevaidinti gilesnių negu esame. Kad tas vyksmas būtų tartum kelių žmonių pokalbis virtuvėje tarp indų, šaldytuvo, kokio daikto, besimėtančio ant žemės. Kai galima ne tik kalbėtis, bet galimi ir riksmai, netramdomas juokas ar net muštynės, po kurių – verkimas ant peties. Todėl ir pasirinkome savo pirmajam vyksmui „Vakarui P“ Gintarą Grajauską, kurio eilėraščiais galėjome žaisti ir būti nepoetiški, o keisčiausia, kad būtent taip ir atsiskleidė tikrasis poezijos grožis bei tikrumas. Ir ne aš čia taip sugalvojau – tiesiog matyti iš žmonių, kurie apsilanko mūsų vakaruose, veidų. Tai be galo džiugu. Buitiškumo ir tikrumo ieškome visuose savo darbuose.

Kodėl poetiniai vyksmai įvardijami raidėmis „P“, „O“, „Š“?

Nesinorėjo pirmojo savo poetinio vyksmo pavadinti įprastais minėtais poezijos vakarais, tad pavadinome „Vakaru P“. „Vakare O“ kalbėjome apie žmogaus gyvenimo ciklą ir raidė „O“ tai puikiai atskleidžia. O „Vakaras Š“, gal skambantis kiek nepagarbiai, – tiesiog buvo Pauliaus Širvio šimtmetis ir norėjome sukurti vakarą, paremtą jo kūryba. Čia tokios pirminės reikšmės, bet už tų raidžių slepiasi ir daug kitų. Teišlieka tai paslapty.

D. Stankevičiaus nuotr.

Gytis Laskovas ir Balys Ivanauskas spektaklyje „Kafka Insomnia“

Kaip kinta teatras netradicinėje erdvėje? Kodėl nori išeiti iš teatro scenos, perkelti ją į lauką, muziejų?

Yra jaukesnės ir mažiau jaukios erdvės, bet mums su Artūru svarbiausia, kokie žmonės susirenka. Nesvarbu, kur tai vyksta: ar tai laukas, ar mokykla, biblioteka, teatras. Mums nereikia apšvietimo, turime gitarą, kartais net pianiną, ir viskas priklauso nuo mūsų ir žmonių sąveikos. Ji arba įvyksta, arba ne. Juk neaišku, kokios vietos reikia geram pokalbiui. Gali būti ir tylus jaukus kambarėlis, bet gali būti ir degalinės aikštelė prie autostrados. Svarbu noras dalintis ir išgirsti.

Kaip Tau teatras virtualiame pasaulyje? Kaip tai keičia Tavo kūrybą, jos kryptį?

Online mačiau tik vieną spektaklį, negaliu tokių žiūrėti. Bet mes rodėme savo poetinius vyksmus mokiniams per „Zoom'ą“. Dviese sėdime langelyje, kiti langeliuose – sėdime ir dalinamės. Supratome, kad kuo paprasčiau pasidalinsime, tuo bus geriau. Tai veikia. Mokiniams tai atgaiva nuo pamokų.

Ačiū už pokalbį.

Kronika

Paskelbti geriausi 2020 m. kompozitorių kūriniai

2021 m. kovo 26 d. per tiesioginį apdovanojimų renginį internete buvo paskelbti geriausi 2020-ųjų Lietuvos kompozitorių kūriniai. Premijos, ekspertų sprendimu, įteiktos keturiems muzikos autoriams penkiose kategorijose. Dviem kompozitoriams atiteko Jaunojo autoriaus ir Klausytojų simpatijų prizai.

Elektroninių ir elektroakustinių kūrinių kategorijoje geriausiu pripažintas Andriaus Šiurio kūrinys „Toks jausmas, tartum važiuočiau namo“, kurį 2020 m. gruodžio 20 d. Kompozitorių namų virtualiosios salės festivalyje atliko duetas „Twenty Fingers Duo“: Lora Kmieliauskaitė (smuikas), Arnas Kmieliauskas (violončelė).

Žibuoklė Martinaitytė, Ramūnas Motiekaitis, Dominykas Digimas, Andrius Šiurys, Beata Juchnevič, Vaclovas Augustinas

Vokalinių ir chorinių kūrinių kategorijoje premija skirta kompozitoriui Dominykui Digimui už kompoziciją keturiems balsams „Oscillations“. Kūrinys išleistas vokalinio ansamblio „Melos“ debiutiniame albume „Melos. Minimal Voices“.

Kamerinių kūrinių kategorijoje apdovanojimą pelnė kompozitorė Žibuoklė Martinaitytė už „Solastalgia“ kameriniam ansambliui. Kūrinio premjera įvyko 2020 m. festivalyje „Muzikos ruduo“, jį atliko Vilniaus miesto ansamblis „Synaesthesis“, dirigentas Karolis Variakojis.

Šis tarptautiniu mastu pripažintas atlikėjų kolektyvas pagrojo ir kompozitoriaus Dominyko Digimo muziką Kristijono Dirsės filmui „Why Does This Appear?“. Kompozitoriaus darbas, komisijos sprendimu, įvertintas premija Tarpdisciplininių kūrinių kategorijoje.

Orkestrinių kūrinių kategorijoje apdovanojimą pelnė kompozitorius Ramūnas Motiekaitis už kūrinį „(ne) išsipildymas“, kurio premjera įvyko 2020 m. rugsėjo 30 d. Klaipėdos koncertų salėje. Kompoziciją atliko solistas Mindaugas Bačkus (violončelė), Klaipėdos kamerinis orkestras, dirigentas Matthias Kuhnas.

Jaunojo autoriaus apdovanojimas, komisijos sprendimu, įteiktas kompozitorei, įvairių muzikos kūrybos konkursų laureatei Beatai Juchnevič. Daugiausiai klausytojų balsų pelnė kompozitoriaus Vaclovo Augustino kūrinys „Da pacem, Domine“, nuotoliniu būdu įrašytas ir atliktas Vilniaus miesto savivaldybės choro „Jauna muzika“.

Geriausiais 2020 m. muzikos kūriniais pretendavo tapti 15 kompozicijų. Jas dar mėnesį bus galima išgirsti adresu *http://muzikosantena.lt/konkursas/*. Geriausius praėjusių metų kūrinius rinko Lietuvos kompozitorių sąjungos sudaryta šiuolaikinės muzikos ekspertų komisija: komisijos pirmininkė muzikologė Beata Baublinskienė, kompozitorius Marius Baranauskas, obojininkas Robertas Beinaris, kanklininkė Aistė Bružaitė, muzikologė Eglė Gudžinskaitė, muzikologas Linas Paulauskis, muzikologė Rima Povilionienė, pianistė Rūta Rikterė, dirigentas Karolis Variakojis, kompozitorius Mārtiņas Viļumas. Geriausių metų muzikos kūrinių rinkimus organizuoja Lietuvos kompozitorių sąjunga. Partneriai – „LRT Klasika“ ir Lietuvos muzikos informacijos centras. Konkurso premijų steigėja asociacija LATGA. Lietuvos kompozitorių sąjungos veiklą finansuoja Lietuvos kultūros taryba.

LKS inf.

Pasakojimai turi savo planus

Atkelta iš 1 psl.

su kuriais bendrų patirčių, ko gero, daugiau nei skirtumų.

Didžioji paroda „Sunkus amžius“ kaip tik tai ir patvirtina – išgyvenimų panašumų ir sąsajų tarp mūsų ir jų labai daug, ir ne tik todėl, kad trauma mus veikia vienodai. Parodoje Wróblewskio tapyba, Alinos Szapocznikow (1926–1973) skulptūra ir objektai, kino režisieriaus Andrzejaus Wajdos (1926–2016) filmų ištraukos ir jų visų piešiniai pirmą kartą Lietuvoje taip gerai išeksponuoti kartu, kaip visuma ir kuratorinis kūrinys, tačiau Lietuvos kultūros lauką veikė metų metais. Ypač Wajdos filmai, bent dalis jų, o ten minimas ir Wróblewskis. Szapocznikow pas mus mažiau matyta, bet rezonuoja su stipriausios feministinės (kūniškosios) kūrybos bloku, veikia it kirtis – iš karto, dailės madų kaita poveikio nepalietė nė per plauką, nes kūriniai skausmingai asmeniški. Szapocznikow figūros nė iš tolo nepanašios į graikų ir romėnų atletus ir nimfas, tai kažkas atvirkščio. Kartais tai – tik kūno dalys, sužeistos, sergančios, pilnos instinktų ir neramių impulsų. Kartais iš kūno lieka tik augliai, įgavę veidus. Be Szapocznikow paroda prarastų pusę krūvio, šiuo atveju pasakojimas iš abiejų lyčių perspektyvos buvo būtinas.

Wróblewskio ir Szapocznikow makabriškiems kūriniams, kuriuose vaizduojami kūnai staiga ar lėtai vis keliauja į mirtį, daugiau pasakojimo struktūros suteikia Wajdos kino epizodai, rodomi tiesiai ant sienų. Nei per dideli, nei per maži, nei per ilgi, nei per trumpi. Jie veikia it sakiniai, metaforos, kurios įkontekstina kūrinius.

Apie parodą ir eksponuojamus darbus labai sunku kalbėti ir todėl, kad žiauriai sunkus turinys, ir dėl per potyrius, pasąmonę einančio efekto, tačiau norisi pabrėžti, kad pagrindinės mintys yra labai aiškios, intuityviai suvokiamos be dvejonių. Neįtikėtina ir tai, kaip tokia charakteringa MO architektūra pakeista į visiškai neatpažįstamą erdvę. Pilkos sienos, galerija su šoninėmis arkomis didžiąją salę padarė dar ir kinematografiška erdve, kuri veikia lyg pasikartojantis sapnas, lyg siurrealistinės tapybos prisiminimas. Susisiejančiose erdvėse, kurios nevirto atskirais kambariais, vaizdiniai rezginiai rodo skirtingų autorių motyvų atsikartojimus. Didesnioji salė, kurioje sukasi Wajdos karuselė (ji sukosi Varšuvoje per geto sukilimą ir įsirėžė kaip ironiška metafora), panaši į miestą su savo gyventojų galerija. Rottenberg meistriškai priverčia patirti, kaip paauglystėje karo traumuota, šios traumos apsėsta karta gyvena, kaip gyvenime įdarbinta kūryba. Po parodos karantino nemalonumai atrodo kur kas nereikšmingesni, tik mirčių skaičiai vis įgauna veidus.

It kita, šviesioji, monetos pusė – Nacionalinėje dailės galerijoje Aleksandrai Fledžinskaitei-Kašubienei, Kasubai (1923–2019) skirta paroda „Formuojant ateitį“ (kuratorė Elona Lubytė). Dailininkė tos pačios kartos kaip ir MO muziejuje pristatomi autoriai, tik jos istorija veda į įvairiapusį išsipildymą, net tolimos ateities vizijas. Sovietų išvyta iš tėvų namų Ginkūnų dvare, pamačiusi, kad mokslai ir gyvenimas karo sutrikdytas, 1944 m. drauge su savo tik ką sutuoktiniu tapusiu skulptoriumi Vytautu Kašuba nusprendė pasitraukti iš Lietuvos, nes suprato, kad gyvenimo čia nebebus. Daugiau gyvenimo detalių ir vaizdinio pasakojimo rasite puikiame parodos kataloge (sud. Lubytė) ir fantastiškoje parodoje, kur pasakojimas pirmiausia paremtas Kasubos gyvenimo chronologija. Pradedama nuo Ginkūnų dvaro, mokslų Kaune, Vilniuje, Jurbarke, vėliau kelionė link Amerikos ir tada palaipsnis augimas, atsivėrimas, eksperimentai, didelės idėjos ir dideli pastatai.

Parodos architektai (Rokas Kilčiauskas ir Aleksandras Kavaliauskas), ko gero, teisingai nusprendė pasirinkę niekaip neskaidyti didžiosios salės erdvės, nes erdvinių įspūdžių ekspozicijoje ir taip apstu. Akis traukia gausiai pristatomi Kasubos architektūros idėjų maketai, tampriųjų audinių eksperimentų rezultatai, įgyvendintų buveinių be nė vieno stataus kampo nuotraukos, autorės namų saulėtoje Naujojoje Meksikoje vaizdai, erdvių vizijos koliažuose, dangoraižių sienų ir miesto aikščių plačios perspektyvos. Tai kitas pasaulis, kuriame Kasuba skleidėsi ir stebino, kur apsilankydavo Jonas Mekas ir atkeliaudavo laiškai iš Algirdo Juliaus Greimo. Nors dalis maketų įgavo laiko patinos, Kasubos idėjos, paremtos darna su gamta, atrodo absoliučiai gaivios ir aktualios.

Kaip ir šio teksto autorė, menininkė Emilija Škarnulytė, visiškai sužavėta Kasubos kūrybos ir idėjų, salės gale atskirtoje erdvėje pristato vaizdo instaliaciją „Daugdara“.

Parodos „Formuojant ateitį“ NDG fragmentas

G. Grigėnaitės nuotraukos

Parodos „Formuojant ateitį“ NDG fragmentas

Darbas yra tiesiogiai inspiruotas Kasubos, jai ir dedikuotas. Tai per visą aukštį ant kelių gylių sienų projektuojami vaizdai iš Naujosios Meksikos, Kasubos namų. Mastelis judančius reginius kartais paverčia sunkiai atpažįstamais, todėl veikia ne tik akis, bet ir žiūrovų vestibuliarinį aparatą. Manau, kad atskirai, kitame kontekste rodoma instaliacija veiktų dar magiškiau, nes dabar ji tarsi akomponuoja viskam, ką matėme einami link jos. Išeina toks sviestas sviestuotas, o juk turiu privilegiją rinktis čia pat esančius originalus, net užsukti į atkurtą Kasubos sumanytą baltą buveinę salės centre. Ką gero padaro Škarnulytės instaliacija, tai paryškina mintį, jog Kasuba buvo ne šiaip šauni taikomosios dailės rūšies kūrėja, o pirmiausia atidi mąstytoja, vizionierė, tyrinėjusi laiko ir erdvės sampratas.

Parodos „Sunkus amžius“ MO muziejuje fragmentas

R. Šeškaičio nuotr.

Labai įdomu tai, kad MO su NDG šį kartą tarsi apsikeitė įvaizdžiais. Paprastai vis ieškantys būdų, kaip apie turinį papasakoti patraukliai ir linksmai, MO šį sykį per Rottenberg kalba absoliučiai rimta, išsamiu menotyriniu tyrimu paremta kalba. O NDG su naujomis parodomis įgavo ypač daug patrauklių atspalvių: kaip parodos dalis sukurtas ir kompiuterinis žaidimas („Utility for the Soul“), interaktyvios instaliacijos ir t.t. Po keturių mėnesių renginių, darbo, mokslo ir sporto per kompiuterį, atrodo, žmonės džiaugtųsi beveik bet kuo, tačiau manau, jog mums visiems labai pasisekė, kad iškart gavome tokias ryškias, nuostabiai parengtas ir turtinančias parodas.

Iš Vilniaus į Palangą su Kunčiumi

„Fotografuota Vilniuje 1960–1970 metais“ (sudarė Onutė Butkutė ir Algimantas Kunčius, Lietuvos nacionalinis muziejus, 2020) ir „Prie jūros. Palanga 1965–2015“ (sudarė Ieva Meilutė-Svinkūnienė ir Gintaras Česonis, Kauno fotografijos galerija, 2020)

Agnė Narušytė

Algimantas Kunčius, „Pavasaris senamiesčio kieme“. 1966 m.

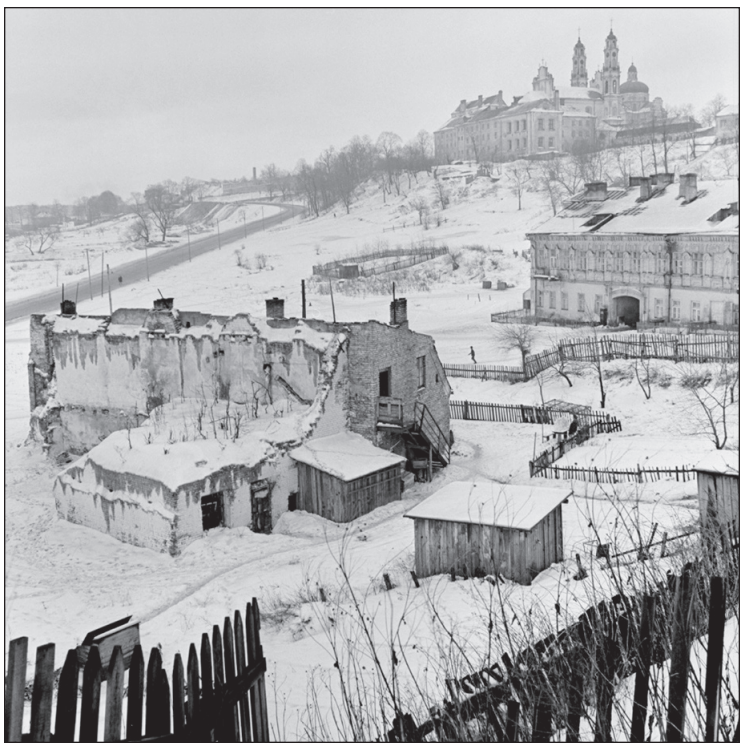

Algimantas Kunčius, „Misionierių bažnyčia ir vienuolynas ant Išganytojo kalvos“. 1967 m.

Radau būdą pakeliauti! Varčiau du naujus Algimanto Kunčiaus fotografijų albumus. Vienas teleportavo į praėjusio amžiaus 7–8-ojo dešimtmečių Vilnių, dar prieš man gimstant. Pradėjęs nuo geležinkelio stoties, pasižvalgęs po Užupį ir Gorkio (dabar Didžiąją ir Pilies) gatvę, apėjęs katedrą, vaizdų pasakotojas pereina Lenino (dabar Gedimino) prospektu, žvilgteli į kitą Neries krantą. Kitas albumas pakviečia ten, kur dabar visiems norisi, bet negalima – į Palangą, o ji keliauja laiku nuo 1965 iki 2015 metų. Vėl patyriau, ką gali sena gera fotografija – ta, kuri gaudo, kas akiai ir minčiai nepagaunama, sustingdytas akimirkas verčia paveikslais, kad galėtume patyrinėti patį laiką.

Nors Kunčius gimė Pakruojyje, mokyklą baigė Kaune, o į Vilnių atvyko tik 1958 m. studijuoti teisės ir muzikos pedagogikos, Vilnius yra tikroji jo kūrybos terpė, jo pasakojimų personažas. Lentynoje turiu albumą „Senojo Vilniaus vaizdai“, išleistą 1969 metais. Dėl grubios spaudos fotografija ten kartais atrodo kaip grafika. Į bokštus, į kalvas užlipusio Kunčiaus objektyvas braižo miesto žemėlapį, nukloja plokštumas stogų čerpėmis. Nusileidęs į gatves fotografas pritraukia architektūros detales, naršo po kiemus, kuriuose kasdienybė užglaistė karo išmuštas skyles. Iš fotografijų sumontuotas Vilnius toje knygoje – romantiškai apgriuvęs, tarsi modernizacijos suvilioti žmonės jį būtų palikę. Paskui buvo ilga pertrauka iki 2007-ųjų, kai Eugenijus Karpavičius iš to paties laiko fotoarchyvo išrinko estetiškus „Senamiesčio kvadratus“. 2012 m. „Reminiscencijos“ („Apostrofa“) yra vėlesnio, „vertikaliojo periodo“, dialogas su miestu per daiktus, augalus, rastus natiurmortus ir „kultūrmortus“, kai fotografui norėjosi „idėją plėtoti polifoniškai“, lyg „partitūrą orkestrui“. Pernai kartu su Liudu ir Ernestu Parulskiais išleistame albume „Fotorefleksijos“ anų laikų nespalvoti kadrai atsimuša į spalvotą šiuolaikybės dizainą. Ir štai – Lietuvos nacionalinio muziejaus leidinys vėl sugrąžina į tą senąjį Kunčiaus jaunystės miestą, šįkart pilną žmonių. Jų laisvas bendravimas ypač jaudina, kai jau metus sėdi karantine. Vaikai pardavinėja verbas, skarotos bobutės su milžiniškomis „tašėmis“ per pusnis brenda pirkti maisto ar apatinių, praeiviai žvilgčioja į vitrinoje Kalėdoms atsargiai papuoštą eglutę, „Mažasis princas“, pasilypėjęs ant grotų, pro pravirą langelį mėgaujasi kepamų sausainių kvapu.

Albumas „Fotografuota Vilniuje 1960–1970 metais“ – tai tarsi 2004 m. Nacionaliniame muziejuje vykusios parodos pratęsimas. Po parodos Kunčius padovanojo negatyvus muziejui, dabar muziejus atveria to laiko Vilnių mums visiems. Su šiuo albumu galima praleisti daug valandų tyrinėjant tai, kas pasikeitė, materiją, kurios nebėra: merginų madas ir neišvaizdžius žieminius apdarus, slepiančius žmonių amžių, pūstus autobusus ir „tarybinius“ sunkvežimius, prikrautus sniego, skulptūras ant Žaliojo tilto, arklių tempiamus vežimus miesto centre, čiuožyklą toje vietoje, kur dabar stovi Seimo rūmai. Po kai kurias fotografijas klaidžioju užmiršusi laiką. Nes Kunčius – talentingas pasakotojas. Jis fotografuoja ne tik nubanguojančias Vilniaus tolumas, bet ir linksmai pakrypusią tvorą ar augalą „su charakteriu“, medžių šešėlius ir architektūrines detales susiejantį ritmą. Miestą jis stebi kartais ilgesingai, kartais pasibaisėjęs, kartais šelmiškai. Šypteliu ir aš, pamačiusi po Katedros aikštę vaikštinėjančius žmogučius balandžių akimis. Ir, žinoma, labiausiai traukia Kunčiaus tada laisvai lankyti kiemai, visokiausi užkaboriai, į kuriuos jau nebepateksi. Turbūt dėl to ši knyga taip stipriai užgauna nostalgijos stygas – aš ir pati nemažai vaikštinėjau po tą patį socialinių ir laiko sluoksnių labirintą, kurio nebeliko, nes kiemai uždaryti ir senamiestis virto prabangos preke. Vaikštinėjimo įspūdį, matyt, kuria kinematografiškos kadrų kompozicijos atvartuose – matai ne paveikslus, o situacijas, epizodus, pasakojimus. Nors atpažįstu vaizdus iš „Senamiesčio kvadratų“, ši knyga man labiau primena Dzigos Vertovo filmą „Žmogus su kino kamera“ (1929) – fotoaparatas, lyg nutrūkęs nuo žmogaus intencijų grandinės, vaikštinėja, laipioja, sklando po miestą nuo ryto iki sutemų, pavasarį, vasarą, rudenį, bet ypač žiemą. Po miestą, kurio nebėra.

Palanga, priešingai – ta pati, regis, visada tokia buvo ir bus, nors verčiant knygos lapus prabėga penki dešimtmečiai. Keista, nors čia irgi pilna žmonių, laikas atrodo sustingęs – tik jūra, smėlis ir tviskėjimas. Žmonės, kuriuos Kunčius visada stebi – iš toliau, iš arčiau, – toje amžinoje scenografijoje atrodo atsitiktiniai ir, kitaip nei Vilniaus gatvėse, jų besikeičiantys pavidalai regisi ne tokie reikšmingi. Stichijų kontekste tai – smulkios mutacijos, kurios nieko naujo nesukuria, nes neišlieka. Tiesa, drabužiai ir elgsena išduoda laiko tėkmę. Pradžioje po smėlį vaikštinėja čia tarsi dirbtinai iš pievų perkelti diedukai ir bobutės, brendantys į bangas su kostiumais ir gėlėtomis suknelėmis. Verčiant lapus šių personažų vietas užima apnuoginti kūnai, dabar jau primenantys „Saulę ir jūrą (Marina)“. Kartais Kunčius nufotografuoja ir fotografus, pasistačiusius butaforines Jūrates. Jie irgi išnyksta. Paskutiniuose kadruose jaunuoliai fotografuoja vieni kitus ir patys save mobiliaisiais telefonais. Matai, kad jie nuolat suvokia savo kūną kaip

Algimantas Kunčius, „Vidudienis S. Moniuškos skvere“. 1965 m.

peizaže regimą figūrą. Tokia savistaba dabartinius žmones skiria nuo anais laikais prie jūros užsimiršusių. Bet, kaip sakiau, tie pasikeitimai atrodo per smulkūs, kad juos „pastebėtų“ smėlis, jūra ir dangus.

Taigi albumas „Prie jūros“ išryškina žmogaus būties laikinumą lėtoje gamtos reiškinių tėkmėje, o „Fotografuota Vilniuje“ – laikinumą paties miesto, kurį greitai keičia žmonės. Anų laikų Vilnių regiu iš jo ateities perspektyvos. „Prie jūros“ ateities nėra, tik tarsi amžinas „dabar“, įsijungiantis vos ten patekus. Kunčiaus fotografijos leido patirti tuos du laiko greičius beveik vienu metu.

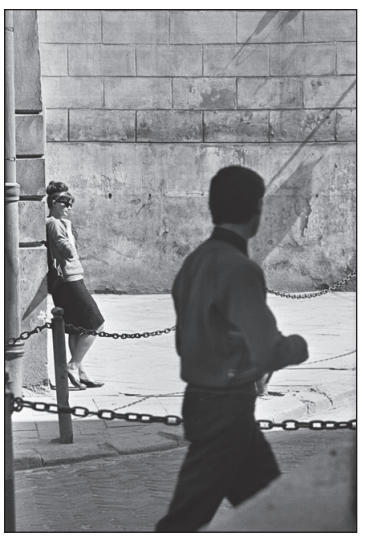

Algimantas Kunčius, „Ankstyvas pavasaris prie universiteto“. 1966 m.

Skirtingu žvilgsniu

Paroda „Tradicija ir kaita“, skirta Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos įkūrimo 75-mečiui

Retrospektyvioje apžvalginėje ekspozicijoje VDA parodų salėse „Titanikas“ pristatomi piešimo, tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, dizaino, vitražo, tekstilės ir videokūriniai – rodoma daugiau kaip 150 Dailės skyriaus mokinių darbų, kurie buvo sukurti nuo jo įsteigimo 1960 m. iki šiandien. Ta proga savo įžvalgomis apie šioje mokykloje puoselėjamų tradicijų tęstinumą ir jų kaitą, mintimis, ką reiškia būti „čiurlioniuku“, pasidalino buvę ir esami Dailės skyriaus mokytojai bei mokiniai.

Arvydas Každailis – grafikas, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas (2002). 1965–1971 ir 1973–1987 m. dirbo mokytoju Dailės skyriuje

Tuomet, kai dirbau mokykloje, buvo visai kita visuomenė nei šiandien. Atėjus naujoms kartoms, pasikeitė ir kūrybos problemos, o anuomet mes gyvenome vienoje didelėje problemoje. Mūsų užduotis mokykloje buvo dvejopa: pirma, siekėme atgaivinti ir išsaugoti tai, kas buvo pradėta tarpukariu, antra – ieškoti, ką dabar daryti nauja. Visų svarbiausia buvo išlaikyti lietuviškumą, išlikti, kuo esame. Visuomet tvyrojo absoliutus pasitikėjimas tarp mokinio ir mokytojo, jo uždirbti nereikėdavo, įsivyraudavo avansu.

Mano asmeninis tikslas mokykloje buvo palaikyti lotyniško šrifto tradiciją. Lotyniškas šriftas, mano supratimu, yra vienas didžiausių žmonijos sukurtų stebuklų.

Baigęs mokytojo darbą atsitraukiau nuo mokyklos veiklos, bet visuomet susidomėjęs iš šalies stebiu, kas joje vyksta. Paroda tikrai atitinka pavadinimą, nes joje matoma tradicijų ir inovacijų pusiausvyra, nėra erzinančių, provokuojančių tendencijų. Džiugu, kad atėjusi naujų pedagogų karta neatmeta pradėtų tradicijų, o kartu užsiima ir laiką atitinkančiais ieškojimais. Dabar mokykla išlieka oazė, kurioje atfiltruojami tikri, vertingi dalykai. Linkiu ir toliau tokiems išlikti.

Vidmantas Jusionis – tapytojas, 1972–1979 m. mokėsi Dailės skyriuje. Nuo 1987 m. dirba mokytoju Dailės skyriuje

Kai rengėme šios parodos ekspoziciją, man buvo svarbu ir atspindėti tai, ko pats mokiausi, ir atliepti kuo didesnę kūrybos principų įvairovę – parodyti daugumos mokykloje dirbusių mokytojų indėlį. Todėl tapybos darbų ekspozicijoje matysime darbus mokinių, kuriems vadovavo įvairiu metu mokykloje dirbę, skirtingos meninės patirties mokytojai tapytojai: Aloyzas Stasiulevičius, Romualdas Kunca, Valentinas Antanavičius ir kiti.

Naujausi tapybos darbai pristatomi mažų etiudų serija – tai beveik šimtas kompozicinių sumanymų, kuriuos gali pamatyti (ir savo autorystę atpažinti) tiek anksčiau, tiek dabar besimokantys mokiniai. Parodoje man įdomi ir grafika, ir veltinio tekstilė, kuri yra labai tapybiška, išsiskiria spalvingais darbais. Giliomis tradicijomis pasižymi vitražas, kurį Dailės skyriuje įtvirtino Antanas Garbauskas, kompozicija – šiai dailės šakai nuo seno mokykloje skiriama daug dėmesio. Apskritai labai svarbus buvo laisvai mąstančių mokytojų – Leono Lino Katino ir Egidijaus Talmanto – indėlis formuojant drąsų, atvirą nepriklausomą jaunųjų menininkų požiūrį. Kaitos požiūriu, mano manymu, išryškėja trys tendencijos. Pirma, realistinė kryptis, susijusi su natūros studijomis, antra – abstraktaus vaizdavimo principų plėtotė. Trečia, skulptoriaus Petro Mazūro šioje mokykloje kadaise diegtos erdvinės plastikos tradicijos ir stiprėjantys socialinių konceptualiųjų menų procesai.

Linas Blažiūnas – grafikas, 1997–2005 m. mokėsi Dailės skyriuje. Nuo 2015 m. dirba mokytoju Dailės skyriuje

Rengiant parodą buvau atsakingas už grafikos kolekcijos sudarymą. Stengiausi peržiūrėti kuo daugiau mokyklos fonduose esančių grafikos rinkinių. Norėjosi parodyti įvairaus laikotarpio grafikos darbus. Bendra kolekcija buvo sudaroma daugiau intuityviai, parodant mokykloje atliekamų įvairių grafikos technikų įvairovę. Darbai ekspozicijoje, kai kuriose vietose, yra grupuojami panašių motyvų principu. Pavyzdžiui, Jurgos Ivanauskaitės litografija gretinama su Juozapo Švelnio ofortu, Dainos Steponavičiūtės litografija – su Ernesto Zacharevičiaus linoraižiniu: šiuo atveju ryški paralelė „mokytojas ir mokinys“. Motyvai panašūs, tačiau visiškai skirtingos kartos. Žiūrovas šioje parodoje gali net neskaityti, kas parašyta ant etikečių, ir nevertinti mokyklos kaitos skirtumų, nes iš nedidelių kolekcijų vargu ar pavyktų tai padaryti. Aš parodą matau kaip vientisą organizmą, labiau ne atskleidžiantį pasikeitimus, o parodantį tęstinumą, tradicijas. Grafikos dalyje tai būtų senųjų technologijų puoselėjimas, akademinio piešimo svarba.

Ekspozicijos fragmentas

T. Dumbrausko nuotr.

Nacionalinė M.K. Čiurlionio menų mokykla sudaro ypatingas sąlygas mokinių saviraiškai ir kūrybiškumui klestėti. Vaikai įsitraukia į savo mėgstamas veiklas. Jų motyvacija ir įkvėpimas, atsirandantis ugdymo procesuose, yra tikro „čiurlioniuko“ bruožai. Parodoje eksponuojamas, ko gero, didžiausias mokyklos istorijoje kūrinys – tai beveik septynių metrų Saulės Šmidtaitės, prieš keletą metų baigusios mūsų mokyklą, troleibuso „ūso“ piešinys grafitu. Toks atvejis, atskleidžiantis ypatingą jauno žmogaus užsidegimą kurti nepaisant jokių išankstinių ribų, manau, puikiai parodo, ką reiškia būti „čiurlioniuku“.

Marija Šnipaitė – skulptorė, 1999–2007 m. mokėsi Dailės skyriuje. Nuo 2019 m. dirba mokytoja Dailės skyriuje

Žodžiai „tradicija“ ir „kaita“ bei greta atsirandanti 75 metų atkarpa nuteikia įpareigojančiai ir kiek... stingdančiai. Šiaip ar taip, didesnė šios mokyklos istorijos dalis vis dėlto nėra pačios patirta, o tik apčiuopiama iš nugirstų, perskaitytų istorijų, todėl vengčiau į ją žiūrėti itin retrospektyviai.

Laikas „čiurlionkėje“ – sodrus, intensyvus, iššūkius keliantis. Sugrįždama į metą, kai pati mokiausi čia, turbūt ryškiausiai atsimenu vyresniąsias klases, kai visa, ką gaudavau mokykloje ir ką su tuo veikdavau, ėmė atsirasti vienokiame ar kitokiame santykyje su savarankiškai atrandamu kultūriniu lauku, besiformuojančia pasaulėžiūra. Būtent šioji kaita, kai paaugi nuo mokinio, tiesiog įgyvendinančio kūrybines užduotis, iki vertinančio, pasirenkančio, sudvejojančio, man žaviausia. Tam, kad šioji kaita galėtų įvykti, neabejotinai reikia mokytojo, kuris gebėtų būti ne „virš“, o „šalia“. Džiugu, kad pavyko tokių sutikti. O dabar, atsidūrus mokytojos pozicijoje, tarsi pasikartoji viską iš naujo, tik šįkart – iš stebėtojo perspektyvos.

Dominykas Cinauskas – 2007–2019 m. mokėsi Dailės skyriuje

Niekada nebūčiau pamanęs, kad po mokyklos baigimo atsiras tokių situacijų, kai reikės geriau nutylėti, jog esi „čiurlioniukas“. Nežinau, gal tai pavydo ar kažkieno neišsipildžiusių svajonių reikalas... Esi tarsi antspauduotas – „pateptasis“ arba „prakeiktasis“... Labai keistas jausmas.

Menų mokykla mus išleidžia jau „paformuotas“ asmenybes, jau kuriančius jaunuosius menininkus. Kai atsiduri kitoje aplinkoje, kur tave norima vėl iš naujo „lipdyti“, pasidaro labai sunku. Tenka vis įrodyti sau ir kitiems, kad jau turi šiokį tokį bagažą, net ir tai, kur link nori judėti toliau. Tau sakoma: ne, geriau daryk tą ir tą, o jei jau tą darei mokykloje? Mūsų mokykloje jautiesi kaip šeimos narys – mes vieni kitus žinom, sekam kūrybą. Niekas kitas taip gerai tavęs nesupras, kaip kitas „čiurlioniukas“. Čia labai saugi aplinka, kur galima reikštis tarpusavyje. Nuo pat mažų dienų tave supa žmonės, su kuriais gali dalintis idėjomis, diskutuoti apie vieni kitų kūrybą, kas turbūt būtų sunkiai suvokiama ir suprantama besimokant kitoje mokykloje. Visai kiti prioritetai formuojasi, kūrybos planai.

Man labai pasisekė, kad patekau pas tokius mokytojus (pavyzdžiui, Giedrių Plechavičių), kurie man neprimetinėjo idėjų ir leido reikštis taip, kaip aš noriu. Patys pirmieji skulptūros patyrimai kaip tik motyvavo žiūrėti į discipliną plačiau, kalbantis apie meną ir menininkus, aptariant parodas. Svarbu, kad buvo galimybė mokytis tarp kuriančių mokytojų, kurie yra tau autoritetai ne tik kaip asmenybės, bet ir kaip menininkai. Tai tikrai yra šios mokyklos sidabrinė lėkštutė, kai dar sėdėdamas mokyklos suole gali su jais bet kada konsultuotis ir jie tau padės. Pavyzdžiui, Rita Mikučionytė, Linas Blažiūnas, Gediminas Akstinas, Rimantas Milkintas, dabar – Marija Šnipaitė.

Saulė Šmidtaitė – 2011–2019 m. mokėsi Dailės skyriuje

Tikiu, kad kiekvienas, baigęs šią mokyklą, su ja turi savitą santykį, mato ją skirtingu žvilgsniu, kartais dvilypiu. Slenkant metams ir kiek atsitraukus, bandau suformuoti savąjį požiūrį, bet suprantu, kad nuomonė vis kinta. Pamenu, mokykloje mokytojai visada kartodavo: „augate šiltnamyje, išėjus viskas bus kitaip“. Tada buvo sunku tai suvokti, bet dabar – visiškai sutinku, mes buvom lyg savotiška bendruomenė.

Mokykloje turėjau daug erdvės eksperimentams, taip pat pasisekė laiku sutikti mokytoją Liną Blažiūną, iš kurio jutau begalinį palaikymą – jis suprato mano kūrybos kalbą ir įkvėpė drąsos. Tai buvo intensyvus laikotarpis, užgožęs viską aplinkui, po kurio reikia laiko atsitokėti, atsiriboti ir pradėti kurti save iš naujo.

Parengė Vytenis Baura,
Rita Mikučionytė

Degantis teatru

Pokalbis su aktoriumi Viačeslavu Lukjanovu

Ingrida Ragelskienė

Lietuvos rusų dramos teatro (LRDT) aktoriaus Viačeslavo Lukjanovo kūrybinėje biografijoje vien per pastaruosius penkerius metus – dvi nominacijos „Auksiniam scenos kryžiui“ už Ivano Petrovičiaus Voinickio vaidmenį spektaklyje „Dėdė Vania“ ir grafo Glosterio sūnaus Edgaro vaidmenį spektaklyje „Karalius Lyras“. Pastarieji metai aktoriui išskirtinai dosnūs sudėtingų vaidmenų režisierių Oskaro Koršunovo, Jono Vaitkaus, Vladimiro Gurfinkelio, Agniaus Jankevičiaus spektakliuose. Aktorinio meistriškumo studijos pas legendinę teatro režisierę Dalią Tamulevičiūtę, beveik dvidešimt metų darbo LRDT ir šiais metais laukiantis kuklus jubiliejus – tik dalis temų, kurias palietėme per pokalbį su Lukjanovu.

Viačeslavas Lukjanovas spektaklyje „Dėdė Vania“ L. Vansevičienės nuotraukos

Ar keturiasdešimt metų – jau branda šiuolaikiniam žmogui, aktoriui? Ar junti tuoj peržengsiantis kokią svarbią amžiaus, profesinę ribą?

Pradėsiu nuo to, kad 40-mečio jubiliejus, man rodos, nėra ta proga, kad būtų spausdinami kažkokie straipsniai apie aktorių, lyg po mirties ar panašiai. Visai nieko nejaučiu, nors Mejerholdas sakė: „Aktorius, sulaukęs 40-ies metų, būna pasiekęs visišką žydėjimą ir įgavęs jėgų.“ Dar man labai patinka vieno prancūzų mąstytojo, neprisimenu kurio, žodžiai: „Viskas, ką žinau – kad gimiau tokiais ir tokiais metais, o kiek man metų – neįdomu.“ Štai taip ir man.

Kas atvedė į aktorystę? Koks buvo kelias į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją? Kuo skiriasi Elektrėnai, kuriuose gimei, augai, ir Vilnius, kuriame gyveni, kuri, augini vaikus?

Gimiau Ukrainoje, į Lietuvą tėvai atvyko, kai man buvo metukai. Augau Elektrėnuose – nedideliame provincijos miestelyje. Kol buvau mažas ir protingas, lankiau įvairius būrelius: ledo ritulio, plaukimo, dar kažkokius. Bet prasidėjo 10-asis dešimtmetis, ir visa tai kažkaip baigėsi. Buvau jau paauglys, neturėjau kur dėti energijos, o kadangi tais laikais mūsų herojai buvo banditai, pradėjome juos mėgdžioti ir burtis į gaujas, rengdavome masines muštynes, vogėme, mokėmės kriminalinio pasaulio pagrindų. Vieni mano draugai su amžiumi nuo to nutolo, kiti tuo užsiima ir šiandien.

Mano istorija kitokia. Nežinau, kaip atsitiko, kad pradėjau skaityti. Skamba banaliai, bet taip buvo. Nežinau, iš kur kilo tas noras, tačiau knygos tapo mano mokytojais, auklėtojais ir pamažu nutolau nuo savo kompanijos, gaujos. Mokydamasis vyresnėse klasėse dažnai praleisdavau pamokas ir likęs namie skaitydavau knygas – man tai atrodė svarbiau nei pamokos. Mokytis buvo nuobodu, neįdomu. Mokykloje atsigaudavau tik tada, kai būdavo ruošiamasi kokioms nors šventėms: jas organizuodavau, rašydavau jų scenarijus, repetuodavau, pasirodydavau. Už tai man ir rašydavo pažymius iš daugelio dalykų, kurių nelankiau.

Nežinojau, kuo noriu tapti, mane stebino tie jaunuoliai, kurie tikslingai kažko siekė, o štai aš tiesiog „makalavausi“. Kartą vienas bičiulis, kai sėdėjome parke siurbčiodami alų, pasakė: „Eik į aktorius – tau gerai pavyksta, tapk aktoriumi.“ Susimąsčiau ir supratau, kad taip, aš to noriu. Kažkas mane atvedė į šį kelią, o kiti mano klasiokai pateko į koloniją, policija paėmė juos tiesiog iš pamokos. Štai kuo skiriasi mažas miestas nuo didelio. Visas kultūrinis gyvenimas sukoncentruotas didmiesčiuose, o provincijoje vienintelė pramoga dažnai būna girtavimas. Vienas mano pažįstamas muzikantas Norvegijoje važinėja po mažus miestelius ir repetuoja su nedideliais mėgėjiškais pučiamųjų orkestrais. Visa tai subsidijuoja valstybė. Deja, pas mus nieko panašaus kol kas nesu girdėjęs, galbūt kažko nežinau, užtat turime labai daug prekybos centrų, galima visko nusipirkti. Vis dėlto didmiesčiuose paaugliai, manau, turi daugiau galimybių ir variantų pasirinkti savo kelią, daugiau visko sužinoti.

Jūsų mokytoja Dalia Tamulevičiūtė yra sakiusi: aktorius turi žinoti, kodėl išeina į sceną. Kada atėjo šis suvokimas? Kuo išskirtinės buvo studijos? Kaip kiekvieną kartą atsakai sau į šį klausimą, pradėdamas kurti naują vaidmenį?

Buvo didelė laimė mokytis pas Dalią Tamulevičiūtę ir, žinoma, didžiulis darbas. Ji buvo visiškai atsidavusi teatrui, darbui su studentais ir savo pavyzdžiu ugdė mūsų požiūrį į profesiją. Daugelis dalykų, kuriuos ji mums sakydavo, tapo neginčijama tiesa, tarkime, kad negalima eiti į sceną nepasiruošus ir nežinant, kodėl ten eini, nes nepakeliamai sunku būti scenoje, tarti svetimus žodžius ir nesuvokti, ką tu čia veiki. O jei turi ką pasakyti ir degi noru tuo pasidalinti – viskas tampa paprasta. Visa kita jau techniniai dalykai.

Ar prisimeni savo pirmąjį vaidmenį LRDT – Džimį iš „Stiklinio žvėryno“? Kokius jausmus jis kelia, praėjus dvidešimčiai metų?

Taip, gerai prisimenu šį spektaklį – tai mano pirmas darbas teatre. Tada buvau antro kurso studentas, dar visai žalias. Mes repetavome, sąžiningai atlikdavau režisieriaus užduotis. Generalinę repeticiją likus dviem dienoms iki premjeros pasižiūrėjo ir kai kurie mano bendrakursiai. Kai po peržiūros užėjau į vieną mūsų studijų auditoriją, visi žiūrėjo į mane kaip į išdaviką. Supratau, kad viskas buvo blogai, bet kad šitaip... Dalia praėjo pro mane ir per petį pasakė bendrakursiams: „Papasakokite jam viską, ką man sakėte.“ Vis negalėjau suprasti, kodėl – juk stengiausi, o jeigu man nepavyksta, argi esu kaltas? Tik, kaip išaiškėjo, tokia profesija. Čia štai taip: nepavyksta – eik nuo scenos ir nelauk užuojautos. Visą kitą dieną Dalia su manimi dirbo prie vaidmens, atrodė, kad ji jaudinasi ne mažiau nei aš. Ta diena buvo vaisingesnė nei visas darbo su režisieriumi laikas ir į premjerą Dalios dėka atėjau pasiruošęs. Dėl darbo nebuvo gėda.

Kodėl režisieriai Tau ėmė patikėti vyresnio amžiaus personažų vaidmenis? Ivanas Voinickis „Dėdėje Vanioje“ – 45-erių. Nikitičius „Valioje“ – senas žmogus. Ir štai dabar Tevjė „Atminimo maldoje“ – suaugusių dukterų tėvas, unikalus žydų išminčius? Tai sėkmė, iššūkis, kančia – įkūnyti scenoje daug už save senesnį herojų?

Manau, kad teatre amžius neturi didelės reikšmės, viskas priklauso nuo režisieriaus sprendimo. Vyrai gali vaidinti moteris, moterys – vyrus. Jei kalbame apie Voinickį „Dėdėje Vanioje“, tai suvokti, kad gyvenimas praėjo veltui, galima ir dvidešimt penkerių. Tikriausiai tą klausimą reikėtų užduoti režisieriams – ne aš sau skiriu vaidmenis. Tiesiog stengiuosi sąžiningai atlikti savo darbą, kad ir kaip banaliai tai skambėtų. Galbūt esu jau visai senas, nežinau.

„Ūdros vaikai“: ką reiškia būti tokioje išskirtinėje muzikos grupėje, suvaldyti unikalų instrumentą dambrelį?

„Ūdros vaikai“ ir dambrelis. Taip, apie tai galiu kalbėti ištisas valandas, bet pasistengsiu trumpai. Dambrelis – vienas seniausių muzikos instrumentų. Galima tuo tikėti arba netikėti, bet jis turi kažką magiška. Jis mane daug ko išmokė. Man rodosi, kad ne aš jį, o jis mane pasirinko. Bandžiau, grojau, sukeldamas aplinkinių neapykantą, tačiau laikui bėgant kažkas pavyko. Vėliau mano draugas, bičiulis, kolega, bendrakursis Valentinas Krulikovskis prisijungė, pradėjome muzikuoti kartu. Sukūrėme duetą, pasivadinome „Ūdros vaikais“. Kai kuriuos savo įrašus dėdavome į internetą. Paskui mus pradėjo kviesti į įvairius festivalius. Išaiškėjo, kad mus jau daug kas pažįsta. Netgi teko dalyvauti tarptautiniame dambrelių kongrese. Kvietė dar, bet dabar dėl koronaviruso viskas atšaukiama. Žodžiu, dėl dambrelių atradome labai daug pažįstamų visame pasaulyje. Esu visiškai tikras, kad dambrelis keičia žmogų į gerąją pusę.

Kadaise su Valentinu parašėme projektą, norėjome važinėti po vaikų globos namus ir ten mokyti vaikus groti dambreliais. Norėjome kažkaip tai afišuoti, atkreipti dėmesį į vaikų globos namus. Be to, kad būtume mokę, būtume palikę jiems instrumentus. Projektas buvo parašytas, ilgai ruošėmės, surinkome daug popierių. Mūsų projektas laimėjo, tai yra jį patvirtino, bet finansavimas buvo skirtas daug mažesnis, nei prašėme. Tų pinigų neužtektų net nusipirkti instrumentams, kuriuos norėjome palikti globos namuose. Teko projektą nutraukti. O tuo metu vyko eilinis krepšinio čempionatas ir kiekvienas krepšininkas už kiekvieną įmestą kamuolį gavo daug daugiau, nei buvo skirta mūsų projektui. Tad pagalvojau – štai kas, pasirodo, yra svarbu.

Ką Tavo gyvenime reiškia poezija? Kaip suprantu, vos netapai diplomuotu rusų kalbos ir literatūros mokytoju? Esi apsėstas skaitymo? Slepiesi nuo šiuolaikinio pasaulio knygose?

Poezija mano gyvenime... Na, tai klaida, kad vos netapau literatūros pedagogu. Aš neįstojau į filologiją – tuo viskas ir pasibaigė. Jei kalbame apie skaitymą – taip, poezija, muzika, literatūra man yra įkvėpimo šaltinis, fizinė būtinybė. Daugelis aktorių be to apsieina – na, jie talentingesni nei aš. Man reikia kažko ieškoti. Dabar tam yra labai daug pakaitalų: televizija, socialiniai tinklai. Ir aš tuo užsikrėčiau. Šiuo metu griežtai su tuo kovoju, ištryniau visus pranešimus telefone, tikrinu tik svarbiausius dalykus, kas susiję su darbu.

Arturas Svorobovičius ir Viačeslavas Lukjanovas spektaklyje „Rusiškas romanas“

Kuo išmatuojamas aktoriaus darbo rezultatas? Plojimais? Recenzijomis? Paties menininko savijauta po suvaidinto spektaklio?

Žiūrovų įvertinimas neabejotinai svarbus, bet žiūrovai, kaip ir recenzentai, ne visada būna teisūs. Daugiau įsiklausau į savo vidinį kritiką, kuris dažniau būna griežtas nei maloningas. Man svarbu, kad spektaklyje pavyktų nors akimirką pakilti skrydžiui. Tai viską pateisina. Pakilai – vadinasi, viskas teisinga ir viskas ne veltui. Jeigu skrydis nepavyko – kažkas ne taip, reikia dirbti, reikia ieškoti.

Ačiū už pokalbį.

Statant tiltus

Naujo „Kino“ skaitymo malonumai

Naujasis „Kinas“ neatsisakė tradicijos pristatyti „Kino pavasarį“, nors šiemet šis ne toks ilgas ir programos taip pat trumpesnės. Festivalis dar vyksta ir jo rengėjų rekomendacijos naudingos, juolab kad dalis filmų, matyt, pratęs savo gyvenimą ir lietuviškose virtualiose platformose. Tad pravers ir filmų recenzijos: Linas Vildžiūnas recenzuoja Tsai Ming-liango „Dienas“, Ieva Kotryna Skirmantaitė – Hong Sangsoo „Moterį, kuri pabėgo“, o Gediminui Kuktai patiko Małgorzatos Szumowskos kartu su Michału Englertu režisuotas nuorodų į Andrejaus Tarkovskio „Stalkerį“ kupinas pasišaipymas iš stebuklingų prasmingo gyvenimo receptų ieškančių šiuolaikinių turčių „Sniego daugiau nebus“. Neringa Kažukauskaitė rašo apie Viktoro Kosakovskio „Gundą“, kurią „Kino pavasaris“ planavo rodyti tik kino teatre, bet šio filmo, matyt, dar teks palaukti. Palaukti teks ir kelių šiųmetės retrospektyvos filmų, tarp kurių ir Larisos Šepitko „Pakilimas“. Pastarajam filmui skirta 1977 m. „Kine“ išspausdinta Lino Vildžiūno recenzija, kuria pradedami prisiminti turtingi žurnalo archyvai.

Ankstesniais metais „Kino pavasaris“ surengdavo ne vieną lietuviško filmo premjerą. Šiemet jų nedaug – keli trumpo metražo filmai ir pagrindiniame festivalio konkurse dalyvaujantis Tomo Smulkio debiutas „Žmonės, kuriuos pažįstam“. Apie filmą režisierių pakalbino Daiva Juonytė. Smulkis neslepia: „Tai mano pirmas ilgametražis filmas, ir aš norėjau jį kurti taip, kaip jaučiu, būti sąžiningas sau. Tą visada sakiau ir savo kūrybinei grupei.“

Rūta Birštonaitė parašė ir šių metų „Kino pavasario“ filmo (bent jau man svarbiausio) „Nesėkmė dulkinantis, arba Šelmiškas porno“ režisieriaus Radu Jude’s portretą. Sutinku su jos mintimi, kad tai „autoironiškas *opus magnum*, susėmęs ligtolinio Jude’s kino stiliaus ypatumus ir temas: dokumentinę miesto poetiką, balansavimą tarp farso ir tragizmo ir, žinoma, neprilygstamą personažų pasirengimą konfliktuoti visais įmanomais klausimais“. Man patinka Jude’s įniršis, jo atsisakymas priimti degraduojančią šių dienų tikrovę, susitaikyti su ja ir su minios nuomone, kuri vis dažniau tampa valdžios įrankiu.

Virtualiose platformose jau rodomas Andrejaus Končialovskio filmas „Brangūs draugai!“, pernai Venecijoje apdovanotas už geriausią režisūrą. Ta proga Živilė Pipinytė straipsnyje „Pokalbiai prie rojaus vartų“ prisimena ilgą šio režisieriaus kūrybinį kelią, apimantį per penkiasdešimt filmų, ir dažnai prieštaringus jų vertinimus: „Končialovskį jo kolegos ir kritikai periodiškai kaltina oportunizmu (anksčiau vadino Maskvos pižonu), bet geriau įsižiūrėjus, Rusijos tema jo filmuose niekad nebuvo tik dekoratyvinis elementas, o personažų dramos vienaip ar kitaip buvo susietos su istorinėmis šalies permainomis.“

Dar vienas „Kino“ portretas skirtas aktorei Frances McDormand, ir tai suprantama – ne už kalnų „Oskarų“ ceremonija ir aktorė bei filmas „Klajoklių žemė“, kuriame ji atlieka pagrindinį vaidmenį, greičiausiai bus tarp nugalėtojų. Santa Lingevičiūtė rašo, kad aktorės filmografijoje – 68 vaidmenys: „Visų tikrai neįmanoma aptarti, tad apsiribosiu savo pačios atrinktais penkiais geriausiais pirmaplaniais ir penkiais antraplaniais vaidmenimis.“ Lingevičiūtė rašo ne tik apie McDormand vaidmenis, bet aptaria ir jos kelią į kiną: „Visą savo karjerą, trunkančią jau keturis dešimtmečius, Frances McDormand vaidino moteris, kurios patrauklios, bet retai gražios, traukiančios, bet ir spygliuotos.“ Savaip tekstą papildo ir Laimos Kreivytės recenzija, skirta Chloé Zhao režisuotai „Klajoklių žemei“.

Tradicinė Ramūno Pronckaus „Namų kino“ apžvalga šiame žurnalo numeryje kitokia – tai ne atskirų filmų pristatymas, o paties autoriaus bandymas įrodyti, pirmiausia sau, kad kartais galima atsisakyti rimtų filmų bei ambicijų ir ramia sąžine nuosavoje lovoje žiūrėti beverčius filmus: „Sėdžiu pataluose ir paprastai žiūriu viską, kas, kaip mėgsta sakyti, neverčia galvoti, kas prajuokina ir įkvepia, liudija, kad viskas yra arba gali būti gerai, taigi bet ką, kas transliuoja vienokį ar kitokį tikėjimą dabartimi ir ateitimi.“

Tokius filmus dažniausiai ir rodo lietuviškos televizijos, bet Izoldos Keidošiūtės parengtas išsamus LRT žadamų rodyti filmų anonsas žada ir daugiau. Netrukus per LRT ir „LRT Plius“ bus galima pamatyti ir garsių lenkų režisierių, ir tikro *trash* meistro Johno Waterso filmų, ir net Michelio Hazanaviciaus filmą apie Jeaną-Lucą Godard’ą bei jo revoliucingus 1968-uosius „Manasis Godaras“, ir vieno nuostabiausių kinų kūrėjų Zhia Zhang-ke retrospektyvą. Gražu, nes, prisipažinsiu, lietuvių politikai gali ne vieną atbaidyti – dažnai pamatęs LRT ekrane postringaujant kokį nors abejotinų tautos dorybių saugotoją, iškart perjungiu kanalą.

Vilties, kad kino teatrai netaps prisiminimų muziejais, suteikia Brigitos Bielskės interviu su Medijų edukacijos ir tyrimų centro „Meno avilys“ tyrimo „Projektorinė. Kino teatras regione“ koordinatorėmis Raimonda Tamulevičiūte ir Austėja Kuskiene. Jos tyrinėjo, kaip Lietuvos regionuose sovietmečiu funkcionavo kinas: kur buvo rodomi filmai, kas juos žiūrėjo, koks buvo kino vaidmuo, žiūrovų įpročiai ir ritualai. Seniems kino teatrams skirtas ir Pipinytės feljetonas „Mažos salės, dideli jausmai“.

Audrius Stonys šiame „Kine“ atsisveikina su operatoriumi Jonu Griciumi, kuris daugiau nei prieš pusę amžiaus padėjo debiutuoti ne vienam lietuvų kino klasikui. Stonys rašo: „Jono Griciaus išėjimo akimirką griuvo tiltas, jungęs mus su Vytauto Žalakevičiaus, Arūno Žebriūno, Raimondo Vabalo karta. Per akimirką tai, kas buvo gyva, apčiuopiama, jaučiama, tapo istorija.“

„Pakilimo“ recenzija pradėtą naują rubriką „Iš „Kino“ archyvo“ pratęsia Kristinos Jurgaitės straipsnis „Ar egzistuoja „moteriškas“ kinas?“. Žurnale jis buvo išspausdintas 1975-aisiais, bet jo herojės Agnės Varda, Vera Chytilova, Kira Muratova ar Larisa Šepitko ir jų filmai iki šiol neprarado nei aktualumo, nei kinotyrininkų susidomėjimo. Užtat „Kino istorijų“ herojė Sue Lyon dėmesio sulaukė jau mūsų laikais. Visus Stanley Kubricko „Lolitoje“ debiutavusios aktorės filmus Lietuvoje, ko gero, matė tik Aleksas Gilaitis. Jo tekstas atverčia visai netyrinėtą pas mus kino istorijos puslapį.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Nauji filmai

Iš „Kino pavasario“ dienoraščio

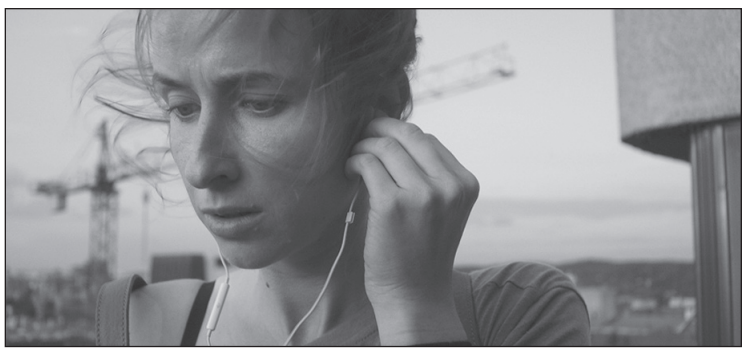
„Žmonės, kuriuos pažįstame“

„Pagalbos linijos“ darbuotoja Justė (Milda Noreikaitė) bando suprasti, kas kankina Anatolijų. Jis tik skambina ir siūlo susitikti, bet iš užuominų galima nuspėti ir vaikino norą nusižudyti. Kas tas Anatolijus ir ar jis įvykdė savo ketinimus, taip ir nesužinosime, nors Tomo Smulkio filmo **„Žmonės, kuriuos pažįstame“** (Lietuva, 2020) pradžią galima suvokti ir kaip priešmirtinį jo minčių srautą. Filmo scenarijaus autoriams Birutei Kapustinskaitei ir Smulkiui šis nematomas personažas, matyt, yra toji grandis, kuri atsitiktinai sujungia visus filmo veikėjus, o Justę dar ir skatina įsižiūrėti į ją supančius žmones, spėlioti, ar tarp jų nėra Anatolijaus. Atsitiktinumas vis dėlto keistas dėmuo šiame milimetro tikslumu sukonstruotame filme.

Dar įdėmiau Justė stebi savo vaikiną Paulių (Paulius Markevičius) ir šis, atrodo, ją vis labiau erzina. Jie kartu dirba, kartu nuomojasi butą, o Pauliaus tėvai net pasirengę padėti įsigyti nuosavą būstą naujame Vilniaus rajone. Apsilankymas tame daugiabučių miške Justę vėl suerzina – ji neįsivaizduoja savęs tokioje erdvėje, bet Paulius to suprasti negali. Įtampa tik kaupiasi ir galima spėti, kad jos pagrindas visai kitas. Filmo autoriai jį įvardys vėliau.

Panašiai atsitiks ir mokytojui Vytui (Arūnas Sakalauskas). Jis lanko ligoninėje mirštantį draugą, o grįžęs namo pareiškia žmonai, kad nori skirtis. Ir vėl įtampa tik didės, o kūrėjai leis spėlioti, kas atsitiko, kodėl Vyto paslaptis žino tik jo geriausias draugas.

Interjero dizainerės Godos (Gabija Jaraminaitė) mįslė iš pradžių visai išoriška – grįžusi namo ji randa vyriškus batus prieškambaryje ir lagaminą miegamajame. Pasirodo, iš anksto nepranešusi, Didžiojoje Britanijoje gyvenanti Godos sesuo davė jos raktus kažkokiam Džeimsui, kuris bus Vilniuje tik kelias dienas. Džeimso taip ir nepamatysime, bet jo buvimas gal padės Godai suprasti, kokia ji vieniša savo steriliame šiuolaikiškame bute ir kaip jai sunku susitaikyti su laiko tėkme.

Tačiau kad ir kokios iškalbingos ar dramatiškos būtų Godos akistatos su savimi gražiame veidrodyje auksiniais rėmais, ji ne iš tų žmonių, su kuriais norėčiau būti pažįstama. Užtenka išgirsti, kaip ji sako pagyvenusiam vyrui (Juozas Budraitis), kad vaikų apmokėtas ir iš esmės prievartinis jo buto remontas yra jam siūlomas naujas gyvenimo būdas, esą šis iškart prasidės šviesiai išdažius kambarių sienas ir baldus pakeitus naujais, kad pajusčiau Godai nuoširdžią antipatiją, kokią pajuntu visiems siūlantiesiems „laimės pamokas“ ir kitokias naujosios lietuviškos civilizacijos gėrybes.

Bendrumo nerasčiau ir su Vytu ar Juste, ir ne todėl, kad esame skirtingo amžiaus ar profesijos. Tiesiog filmo autoriai savo personažams suteikia per mažai bruožų, kad būtų galima ne tik su jais susitapatinti, bet ir tiesiog susidomėti. Ir gražios aktorių, kuriuos tikrai įdomu stebėti, pastangos dažnai nueina perniek. Toks įspūdis, lyg matytum veikėjų fotografiją profiliu – tik vieną veido pusę. Veikėjai primena šachmatų figūrėles tiksliai suliniuotame filmo lauke, jie įrėminti tobulai sukomponuotuose ir nuspalvintuose Vytauto Pluko nufilmuotuose kadruose.

Lyg bandydamas papildyti informaciją apie veikėjus, Smulkis rodo jų simboliškas mikrokatastrofas: iš spintos mokyklos sporto salėje ant Vyto pasipylusius kamuolius, užsikimšusią Justės virtuvės kriauklę, apie Godos praeitį primenančią nuotrauką draugų namuose ar Vyto žmonos padarytą avariją. Tai turėtų būti tie nematomi likimo ženklai, kurie išprovokuoja tolesnius įvykius, bet jie nepadeda prasibrauti į veikėjų mintis ar jausmus.

Daug prasmingesnės pasirodė filmo pauzės, kai galima stebėti dangų, Justės nagu krapštomus atsilupusius mėlynus dažus, gatvėje pliaupiantį lietų ar grožėtis dar vienu filmo herojumi Vilniumi. Pauzės – tas laikas, kai bręsta sunkūs ar ilgai atidėlioti Justės, Vyto, Godos sprendimai. Įtampos toms pauzėms suteikia Linos Lapelytės muzika. Ji kuria dviprasmiškumo atmosferą, bet, deja, ir pabrėžia, kokie vienareikšmiai yra veikėjai. Suprantu, kad su jais žiūrovus gali suartinti mintis, jog kiekvienas mūsų taip pat dažnai priverstas rinktis, kovoti savo nematomas kovas, jas laimėti ir pralaimėti – kartais net ne dėl savo kaltės. „Žmonės, kuriuos pažįstame“ kalba apie tai, kad sunkiausia būti savimi ir ne visada užtenka drąsos rinktis tikrąjį savo gyvenimą. Bet Godos, Vyto ar Justės argumentų, kad tuo patikėtum, bijau, neužtenka.

Živilė Pipinytė

Nuo barbarų iki filmų, kurių galėjo nebūti

Ką pamatė piktos kino kritikės

Kol laukėme „Kino pavasario“ konkursinės programos pradžios, pasižvalgėme po „Panoramą“, juolab kad pats pavadinimas suponuoja, jog filmai atrinkti stengiantis perteikti dabartinio kino tendencijas. Deja, šios, mūsų manymu, nieko gero nežada: gali susidaryti gana liūdnas ir vietomis net komiškas vaizdas.

Europietiškas kinas pastaruoju metu jau per daug vienodas, tad nusprendėme plačiau pasidomėti kitais žemynais, neaplenkdamos ir savojo. Prisipažinsime, kad „Likit sveiki, pone Vongai“ („Goodbye Mister Wong“, rež. Kiyé Simon Luang, Laosas Prancūzija) sugalvojome pasižiūrėti vien vedamos egzotinio smalumo. Filmo vizualumas ir egzotika lūkesčius pateisino, tačiau palaidas siužetas neįtikino. Regis, tai ne vien šio režisieriaus problema: dauguma jaunų kūrėjų nebemoka koncentruoti nei savo, nei žiūrovo dėmesio, tad vietoj pilnametražio romano vis išeina kažkokios palaidos esė. Ką jau kalbėti apie kelias siužetines linijas – jų susieti irgi nebemokama. Pavyzdžiui, kam buvo reikalinga ta prancūzų porelė, niekaip nesugalvojome, tad pačios sau nusprendėme, kad dėl Laoso ir Prancūzijos koprodukcijos. O gal dėl to, kad vis dėlto filmas skirtas baltaodžiams paganyti akis po egzotišką kraštą? Kaip kad mums, pavyzdžiui. Aišku, būtinai turėjo atsirasti ir „aktuali“ potekstė, kaip niekšai kinai bando viską nupirkti. Tad ir moralas be galo saldus: ne turtai svarbiausia, o meilė ir savojo autentiškumo išsaugojimas...

„Saulėlydžio bučinys“ („Suk suk“, rež. Ray Yeung, Kinija, Honkongas) – irgi tam tikra egzotika. Pasakojama apie du pagyvenusius gėjus, bet kad intrigos (jei ją taip galima pavadinti) būtų daugiau, vienas yra praktikuojantis katalikas, o kitas slapstosi spintoje ir yra sukūręs tradicinę šeimą. Čia siužetas jau nuoseklesnis, bet neapsieita be baisiai nuvalkioto sentimentalumo, jį vis pakurstant stambiomis ir išplaukusiomis meilės scenomis, muzika, kurią, kaip supratome, kūrė graži kompozitorė iš Honkongo Veronica Lee, dažnai rašanti muziką įvairioms vietinės reikšmės melodramoms. Tad filmą galima pavadinti jautriu, empatišku, švelniu ir panašiais epitetais. Užtat jis tikrai aktualus, ypač kai gyvename eidžizmo laikais, o vyresnės kartos LGBT bendruomenė dar mažiau matoma nei jaunoji. Tačiau sprendžiant iš „Kino pavasaryje“ matytų filmų šia tema – moterys vis dėlto iki šiol matomos mažiausiai. Gal dėl to, kad pastaraisiais metais filmuose jos ne tokios pūkuotos ir trapios?

„Šuo, kuris negalėjo neloti“ („El perro que no calla“, rež. Ana Katz, Argentina) yra vienas tų filmų, kurie galėjo būti nesukurti ir niekas nebūtų jų pasigedęs. Pirmos dešimt minučių apie vienišą vaikiną, gyvenantį su šunele, kuri nuolat loja, kai jo nebūna namie, o tai erzina kaimynus, teikė vilties. Pirmos dešimt minučių buvo ne tik jautrios, bet ir ironiškos, tačiau žuvus šunytei siužetas dūžta į šipulius. Ir vėl šiuolaikinę režisierę ištiko ta pati bėda – nemokėjimas plėtoti istorijos ar net kurti kad ir pagrindinio veikėjo Sebastiano portreto. Užtat į vieną katilą sumetama viskas, kas dabar turėtų būti svarbu visiems: socialinė nelygybė, ne už kalnų tykanti ekologinė katastrofa, nuo kurios šiuolaikinių režisierių herojai gelbstisi skafandrais (per metus teko matyti ekrane tikrai ne vieną). Kai visos šios nelaimės užmetamos ant Sebastiano pečių, jis „nepatempia“, taigi ir neįtikina nuoširdumu nei jis, nei režisierė, nei scenaristas. Tokioms istorijoms tiesiog tampi visiškai abejingas.

O štai Nicoláso Peredos „Fauną“ („Flora y fauna“, Meksika, Kanada, 2020) apskritai sunku pavadinti filmu, tai greičiau eskizas. Žinoma, jeigu Pereda būtų pabandęs filme išplėtoti bent vieną nuoseklią mintį, galėjo net šis tas išeiti, tačiau fikcijos ir tikrovės tema bei tai, kaip fikcija konstruoja mūsų tikrovę, kurią pavyko „išskaityti“ filme, tėra užkabinama. Sutikite, ką nors giliau užkabinti vienos valandos su trupučiu filme gali būti išties sudėtinga, ypač jeigu dar norisi „paišdykauti“ su tradiciniu pasakojimu. Dėl to „Fauna“ – baisiai konceptualus filmas, Pereda jį sluoksniuoja tarsi sumuštinį: viena scena paimta iš Ingmaro Bergmano filmo, kita iš serialo „Narkotikų prekeiviai“ ir t.t., o kaip tai tarpusavyje siejasi – vien žiūrovo reikalas. Apskritai gali susidaryti įspūdis, kad kai kurie šiuolaikiniai režisieriai kuria kiną sau ir penkiems savo draugams.

Europos kino akademijos apdovanojimą už geriausią komediją pelnęs Emmanuelio Courcolio „Triumfas“ („Un triomphe“, Prancūzija, 2020) pasakoja apie kalinius, statančius spektaklį pagal Samuelio Becketto pjesę „Belaukiant Godo“, ir dar yra paremtas tikra istorija! „Triumfas“ – tai neišnaudotų galimybių filmas. Jo kūrėjai patingėjo bent šiek tiek giliau pakapstyti ir pasuko lengviausiu *feel good* filmų schemų kartojimo keliu (visame filme tiesiog kyšo dramaturginės siūlės, personažai neturi jokio gylio, jų tarpusavio santykiai ir konfliktai šiaudiniai). Pati istorija turi išties daug potencialo, bet kūrėjai nusprendė nesigilinti nei į Becketto dramaturgiją (sužinome tik tiek, kad „Belaukiant Godo“ – absurdo pjesė apie laukimą), nei, galų gale, į pačių kalinių kasdienybę, jų asmenybes (jie tėra komiškų klišių rinkiniai: peraugęs vaikas, agresyvus, tačiau geros širdies rusas ir t.t.). „Triumfas“ – ypač lengvai suvirškinamas filmas su „gilia“ humanistine žinute: kaliniai irgi yra žmonės. O kur slypi filmo komiškumas, mums taip ir liko paslaptis...

Nepasakytume, kad estui Veiko Õunpuu ir jo „Paskutiniesiems“ („Viimeiset“, Estija, Suomija, Nyderlandai, 2020) šįkart pasisekė geriau. Filmas mus nukelia į Laplandijos tundrą, kurios ramybę ir tradicinį elnių augintojų gyvenimą kėsinasi sugriauti grobuoniškas kapitalizmas, jį čia įkūnija suomių aktorius Tommi Korpela. Sau būdingu stiliumi Õunpuu kuria filmą-metaforą apie bendruomeninius ryšius ir patį individą, „ėdamą“ globalaus kapitalizmo. Tam tikslui taip pat pasitelkiamas vesterno žanras, kurį tarsi ir bando dekonstruoti Õunpuu (kas tik nebandė to daryti!). Deja, filmui nepadeda nei kerintys Steno-Johano Lillo filmuojami Laplandijos peizažai, nei režisieriaus taip mėgstama nostalgiška muzika. Viskas filme atrodo daug kartų matyta ir „nudrožta“, kaip ir ta Johno Lennono daina „Working Class Hero“... Deja, „Paskutinieji“ – viso labo manieringas, tačiau nieko originalaus neformuluojantis filmas.

„Smurto monopolis“

Neabejotinai iš visos programos labiausiai išsiskiria dokumentinis prancūzų žurnalisto, rašytojo Davido Dufresne'io filmas „Smurto monopolis“ („Un pays qui se tient sage“, Prancūzija, 2020). Tai išties mąstyti, kvestionuoti visuotinai priimtas tiesas skatinantis filmas, keliantis esminius klausimus apie valdžios naudojamo smurto teisėtumą, demokratijos prigimtį, jos transformacijas ir ateitį. Dufresne'is nepriklauso toms kohortoms peudoekspertų, kurie nesikuklindami lieja savo paviršutinišką išmintį visais įmanomais klausimais bei kanalais, ir tai puikiai juntama visame filme. „Smurto monopolyje“ kalbama apie „geltonųjų liemenių“ protestus Prancūzijoje ir kruvinus demonstrantų susidūrimus su riaušių policija. Filmo centre – telefonų kameromis nufilmuoti policijos ir demonstrantų susirėmimų vaizdai, projektuojami dideliame ekrane, juos poromis komentuoja labai įvairūs žmonės: nuo istorikų, sociologų, teisininkų, etnografų iki pačiuose protestuose dalyvavusių žmonių ir policininkų. Taip ne tik kvestionuojamas vyraujantis protestų naratyvas, kuriam, akivaizdu, ir bando oponuoti Dufresne'is, bet ir kartu primenama, kad patys vaizdai dažniausiai peržengia juos užfiksavusių išmaniųjų telefonų ekranų ribas ir reikalauja platesnio konteksto. Ir nors akivaizdu, kieno pusėje pats režisierius, jis nebando žiūrovų kuo nors įtikinėti, atvirkščiai – ieško pusiausvyros ir susikalbėjimo galimybių. Filme matomi vaizdai išties šokiruoja, tačiau tikrasis filmo dinamiškumas ir intensyvumas atsiskleidžia tada, kai Dufresne'iui pavyksta užfiksuoti patį kalbančiųjų mąstymo procesą, kai iš tiesų formuluojamos originalios mintys, o ne tiesiog kartojamos išmoktos „tiesos“.

Nors girdėjome, kaip begalė kritikos strėlių negailestingai varpo Ciro Guerros „Barbarų belaukiant“ („Waiting for the Barbarians“, Italija, JAV), mums šis filmas nepasirodė toks jau beviltiškas. Taip, jis ne revoliucinis, „nerėkiantis“ ir nekonceptualus, tačiau žvelgiant į dabartinius režisierius, tiesiog apsėstus mums nesuvokiamo koncepto ir „aktualumo“ manijos, šis filmas pasirodė tradicinis gerąja prasme. Taip, gal Valerio Zurlini „Totorių dykuma“ („Il deserto dei tartari“, 1976) „žiauriai“ geresnis (pripažinkime, praėjusiame amžiuje buvo sukurta daug „žiauriai“ gerų filmų), taip, gal Johnny Deppas su savo akiniais ir atrodo kaip gyva mumija, o Robertas Pattinsonas – kiek sutrikęs ar sustingęs. Ir taip, tai supaprastinta J.M. Coetzee's romano versija, tačiau paprastumo ir aiškumo šiuolaikiniame kine labai trūksta, juo labiau – mokėjimo nuosekliai rutulioti siužetą. Filmas mus apramino savo kontempliatyvia nuotaika, nors ir kalba apie visiems dabar akivaizdžius bauginančius dalykus: vis labiau į paranoją grimztančią civilizaciją, atgimstantį fašizmą, karą su „teroristais“. Taip, gal filmas pernelyg manichėjiškas: vienoje pusėje egzistuoja empatija ir žmogiškumas, kitoje – kvailumas ir žiaurumas; patirtis, įgyjama su amžiumi, ir jaunatviška arogancija, vedanti prie klaidų. Tačiau kolumbietis Guerra išvengia didaktiškumo spąstų ir kuria filmą apie tai, apie ką gerai išmano, – apie amžiną civilizacijos ir „barbariškų“ tautų konfrontaciją. Gal ir klaida buvo, kad scenarijų rašė pats Coetzee, tačiau jo literatūrinius tekstus palengvina elegantiškas, vizualus ir lėtas stilius.

„Likit sveiki, pone Vongai“

Piktos kino kritikės
Santa Lingevičiūtė,
Ilona Vitkauskaitė

„7md“ rekomenduoja

Du Mike’o Leigh filmai

Nuo balandžio 1 d. „Skalvijos“ virtualioje kino salėje galima pamatyti du iškilaus britų kino režisieriaus Mike’o Leigh filmus „Nuogas“ („Naked“, 1993) ir „Paslaptys ir melagystės“ („Secrets and Lies“, 1996).

Kanuose apdovanoto **„Nuogo“** veikėjas Džonis (išskirtinis Davido Thewliso vaidmuo) išprievartauja moterį ir iš gimtojo miesto pabėga į Londoną ieškoti prieglobsčio pas buvusią merginą. Londone jis bandys rasti savo vietą, kalbėsis su atsitiktinai sutiktais žmonėmis, rinks naujas patirtis.

Garsiausias Leigh filmas **„Paslaptys ir melagystės“** – režisieriaus stiliaus konsistencija. Filmo herojė juodaodė Hortens gyvena Londone. Ji – akių gydytoja, kuriai puikiai sekasi. Po motinos mirties Hortens jaučiasi vieniša. Ji buvo įvaikinta ir nusprendžia sužinoti, kas jos biologiniai tėvai. Tikroji motina Sintija (Brenda Blethyn) – darbininkė. Ši senstanti, cigaretės iš rankų nepaleidžianti moteris gyvena kartu su nesantuokine dukterimi. Hortens nori susitikti su motina, kuri nenoriai, bet sutinka...

Gydytojo šeimoje 1943 m. gimęs Leigh turi lietuviškų šaknų ir prieš kelis dešimtmečius buvo atvykęs į Lietuvą. Scenaristas, kino, televizijos ir teatro režisierius Leigh sukūrė daug filmų, išsiskiriančių ypatingu stiliumi. Jis pelnė ne vieną Kanų, Berlyno ir kitų festivalių apdovanojimą, „Oskaro“ nominaciją. Filmuose Leigh dažnai imasi drastiškų socialinių temų ir kartais yra pavadinamas natūralistu. Kine Leigh debiutavo 1972-aisiais filmu „Tamsios akimirkos“ („Black Moments“), vėliau septyniolika metų dirbo televizijoje ir į kiną sugrįžo tik 1988 metais. Tai, matyt, ir suformavo savitus darbo su scenarijumi ir aktoriais metodus, apie kuriuos sklinda legendos.

Režisierius apie juos kalba taip: „Iš tikrųjų aš sugalvoju filmą vykstant jo filmavimo precesui. Tačiau prieš tai būna gana ilgas periodas – dabar jis užima maždaug pusę metų, kai dirbu su aktoriais ir kitais filmavimo grupės nariais. Iš anksto parengtų idėjų neturiu, todėl tiesiog pradedu kalbėtis su aktoriais. Niekad nesakau jiems nieko daugiau, nei žinos jų personažai. Iš pradžių dirbu su kiekvienu aktoriumi ir aktore atskirai, kurdamas jų personažą. Po to personažus suvedu, ir pamažu, aptarinėjant, ieškant bei improvizuojant randasi tam tikras trimatis pasaulis, kuriame slypi būsimo filmo dinamika, atsiranda tam tikra struktūra. Bet tam, kad tiksliai, scena po scenos sukurčiau dialogą, reikia atsidurti filmavimo aikštelėje ir improvizuoti, o paskui repetuojant perrinkti variantus, viską sudėlioti į lentynas, parašyti replikas, išvalyti dialogą, jį struktūruoti ir pagaliau užrašyti. Tačiau bet kokiu atveju neužsidarau atskirame kambaryje, kad parašyčiau scenarijų. Darau tai repetuojant. Ir scenarijus būna maksimaliai tikslus, visi kableliai savo vietose.“

„Nematau prasmės dirbti su aktoriumi, kurio galva tiek visko prikimšta, kad filmavimo aikštelėje jis negali būti natūralus. Kritišku momentu man reikia aktorių, kurie gali giliai jausti savo personažus ir kartu, jei jau mes tuos personažus sugalvojome, geba būti savimi, emocionaliai reaguodami į viską, su kuo tenka susidurti. Kad aktoriai galėtų atskirti save nuo personažų, kuriuos vaidina, ir kartu išsaugoti spontaniškumą bei likti personažu, jie turi turėti sudėtingą meistriškumo ir mąstymo būdo derinį. Išvada tokia: kas tai sugeba, tas iš prigimties apdovanotas tokiu deriniu ir apie tai nesusimąsto. Tas, kas nesugeba, gali daužyti galva sieną iki pat antrojo atėjimo ir jam nieko nepavyks.“

„Būtų neteisinga apeiti faktą, kad mano filmų kontekstas yra Anglija, o aktoriai kilę iš tos pačios socialinės aplinkos kaip ir aš. Ir šiame bendrame kontekste egzistuoja kažkas, dėl ko mano projektai pavyksta. Be to, jų sėkmė priklauso nuo atsakomybės jausmo, neabejingumo ir emocinio ryšio su projektu, išsaugant nešališkumą ir humoro jausmą. Būtent tai ir daro mano kūrybą savita ir nepanašia į kitų režisierių darbą.“

„Užtenka sutikti su kompromisu principiniais klausimais ir viskas baigsis tuo, kad darysi tai, kas neturi jokios prasmės. Kine tai vyksta nuolat ir visur. Žmonės kuria tai, kuo iš tikrųjų netiki, nes galvoja: „Na, tai komercinė istorija, kas nors vis tiek bus.“ Tai lemtinga klaida. Man dažnai tenka bendrauti su jaunais kinematografininkais. Kartais jie manęs klausia: „Ką patartumėt pirmiausia?“ Mano patarimas paprastas: niekad nesutikite su kompromisu.“

Dideli ir maži gyvūnai

Krėsle prie televizoriaus

„Didelis gyvūnas“

Jerzy Stuhro filmo **„Didelis gyvūnas“** (**„LRT Plius“, balandžio 2 d. 21.30**) istorija ilga. Jo scenarijų parašė Krzysztofas Kieślowskis pagal Kazimierzo Orłosio apsakymą, kuris buvo išspausdintas 1972-aisiais. Netrukus Kieślowskis gavo teisę jį ekranizuoti, bet Orłosis atsidūrė uždraustų rašytojų sąraše ir filmą kurti Lenkijoje buvo neįmanoma. Kieślowskis bandė ieškoti finansavimo Vokietijoje, tačiau pinigų gauti nepavyko. Vėliau scenarijus dingo ir jį tik 1988-aisiais surado kitas lenkų režisierius Januszas Morgensternas, bet Kieślowskis jau turėjo kitų įsipareigojimų. Nors „Didelis gyvūnas“ pasirodė ekranuose praėjus ketveriems metams po jo mirties, Stuhrui, kuris ne viename režisieriaus filme sukūrė svarbius vaidmenis, pavyko perteikti Kieślowskio sumanymą.

„Didelis gyvūnas“pasakoja banko tarnautojo Zigmunto (pats Stuhras) ir jo žmonos, priglaudusių cirko paliktą kupranugarį, istoriją. Pora greit susidraugauja su gyvūnu, stato jam specialų tvartelį, Zigmuntas eina kartu su juo pasivaikščioti ir atrodo, kad šeimos gyvenimas tapo tik geresnis. Deja, Savickių sprendimas nepatinka miestelio gyventojams. Dalis mano, kad jie elgiasi asocialiai, kiti bijo, kad kupranugaris yra afrikietiško sifilio užkratonešiotojas. Prasideda švelniai tariant, nemalonumai: Savickiais susidomi mokesčių inspekcija, kaimynai protestuoja, tėvai nebeleidžia vaikų į darželį, kuriame dirba ponia Savicka. Tačiau Savickiai savo kupranugarį tik dar labiau myli.

Po filmo pasirodymo praėjo jau dvidešimt metų, bet netolerancijos, savo pažiūrų gynimo tema, regis, net aktualesnė, ypač šiuolaikinėje Lenkijoje. Pasirodymo metais Stuhras jį lygino su eilėraščiu, kuris kaip ir „Didelis gyvūnas“ gali turėti daugybę interpretacijų. Kad žiūrovas galėtų maksimaliai susitelkti į turinį, Stuhras nusprendė naudoti nespalvotą kino juostą.

Janas Komasa – jaunosios kartos lenkų režisierius, tačiau ir jam nesvetimos poetinio kino metaforos. Filmo **„Kristaus kūnas“** (**TV3, 3 d. 22.40**) veikėjas dvidešimtmetis Danielis (Bartosz Bielenia) lygtinai paleidžiamas iš pataisos namų. Jis vyksta į Lenkijos užkampį, kur turės dirbti lentpjūvėje. Atvykęs į miestelį, apie kunigystę svajojantis Danielis palaikomas kunigu. Kol serga vietinis kunigas, Danielis nusprendžia pasinaudoti situacija. Jis laiko mišias, nori sutaikyti po tragedijos susiskaldžiusią vietos bendruomenę ir tampa svarbių įvykių katalizatoriumi.

Tai nereiškia, kad Danielis filme kuo nors ypatingas, net atvirkščiai, jis toks kaip visi – mėgsta parūkyti žolės, išgerti, paniškai bijo priimti išpažintį ir net fiziškai atrodo silpnas. Komasa tiksliai dėlioja vieną pagrindinių filmo temų – klausia, kas dabar yra tikėjimas, kokia turi būti Bažnyčia, kaip ji turi keistis, prisitaikyti prie naujų vėjų, koks turėtų būti dvasininkų vaidmuo. Nesu didelis filmo gerbėjas, bet LRT velykinė programa tokia primityviai klerikališka, kad „Kristaus kūnas“ bent jau sugrąžins prie realių klausimų.

Bažnyčia neišmokys džiaugtis gyvenimu, o kinas tai kartais sugeba. Abejoju, ar yra žmonių, nemačiusių „Noting Hilo“ ar kitų populiarių Richardo Curtiso komedijų, tad šeštadienio vakarą siūlau neatsisakyti ir 2013 m. režisieriaus sukurto **„Laiko tilto“** (**LRT, 3 d. 23 val.**). Timo (Domhnall Gleeson) merginos nepastebi arba girdi tik jo kvailus žodžius, bet tėvas jam atskleidžia paslaptį – visi šeimos vyrai gali keliauti laiku. Tai nereiškia, kad ten, kur nori. Tik į tuos įvykius, kuriuos jau kartą išgyvenai, bet turi būti atsargus, nes kiekviena tokia kelionė gali pakeisti tavo ateitį. Aišku, kad Curtisas dėlioja savo pasakojimą iš žinomų klišių, tačiau jo meistriškumo esmė – tai visai netrukdo žiūrėti filmą.

Kennetho Branagh režisuota **„Žmogžudystė Rytų ekspresе“** (**TV3, 4 d. 22.30**) – geras atsakymas į klausimą, kodėl nuolat ekranizuojamos tos pačios knygos. Atrodytų, dabar taip paprasta pasižiūrėti kad ir prieš beveik pusšimtį metų Sidney’aus Lumeto sukurtą Agathos Christie romano ekranizaciją, tačiau nuo 1974-ųjų pasikeitė ne tik kinas, bet ir žiūrovai. Gerai tai ar blogai – nežinau. Tik Branagh, regis, neslepia, kad orientuojasi į tuos, kurie užaugo ir subrendo kompiuterinių žaidimų ar komiksų ekranizacijų laikais. Jis supaprastino rašytojos sukurtą istoriją, tačiau siūlo ne dar vieną žaidimą, o gana teatrališką, net, sakyčiau, senamadišką rafinuotą reginį, kurio ištarmė – ne tik kriminalinės mįslės sprendimas.

Pats nusprendęs suvaidinti ir Puaro, Branagh ne tik savo personažui, bet ir visam filmui suteikė elegiškos nuotaikos. Jo filmas – tai ir išnykusios epochos portretas, kuriame režisieriui svarbu ir gražu viskas: dulkėtos Jeruzalės gatvės, apšiurę Stambulo stogai, prabanga dvelkiantis Rytų ekspresas, traukinio interjerai, veikėjų kostiumai, restorane patiekiami patiekalai. Jis fiksuoja beveik pasakiškus apsnigtos Europos vaizdus ir visa tai dvelkia taip nostalgiškai, net jei nežinai, kad filmas kurtas plačioje 65 mm juostoje.

Dar vieno britų detektyvo meistro Johno le Carré knygos ekranizaciją – Antono Corbijno **„Ieškomiausią žmogų“** – parodys **LNK** (**7 d. 22.30**). Vokiečių žvalgybininkas Giunteris (paskutinis Philipo Seymouro Hoffmano vaidmuo) darbą Hamburge laiko tremtimi, kol gauna nurodymą sugauti pabėgėlį čečėną Isą (Grigorij Dobrygin), kurį slapsto jauna advokatė (Rachel McAdams). Netrukus į medžioklę įsitraukia kitų šalių žvalgybininkai ir prasideda tikras šnipų žaidimas. Man pasirodė simboliška filmo pabaiga: Giunteris išlipa iš mašinos, palikęs kamerą ant užpakalinės sėdynės. Kelias sekundes pro stiklą dar matome, kaip nulenkęs galvą jis juda pirmyn. Tą akimirką supranti: tai didelio aktoriaus atsisveikinimas.

Jūsų –
Jonas Ūbis

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | **Teatras, šokis** – Ieva Tumanovičiūtė
Muzika – Laimutė Ligeikaitė | **Stilius** – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz.
Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Lietuvos kino centras